

Voorwoord

Als ik dit schrijf staat de eerste Mourik van 2014 al in de steigers. Het loopt als een geöliede machine, meer dan voldoende kopij met verhalen uit de het werkgebied. Binnen de VWG staat het dan ook bol van de activiteiten.

Op de komende ALV zullen de gewijzigde statuten in stemming worden gebracht. Niet echt de hobby van de meeste leden heb ik gemerkt, maar dat maakt het niet minder belangrijk. Nu nog naar de ALV, vaststellen en dan zul je mij er de komende 40 jaar niet meer over horen. Nou ja, misschien wel over het vastgestelde doel en de voorgenomen activiteiten om dit doel te bereiken. Dat is immers ons kompas.

Die 40 jaar komt niet uit de lucht vallen. We bestaan immers op 1 januari 2015 40 jaar! Tijd voor een feestje? Een in het oog lopende activiteit? De leden mogen het zeggen. Graag jullie respons op de ALV!

Arie van Dijk,
voorzitter

Sluitingsdatum kopij volgende Mourik: 15 juni 2014

Nieuwe leden van 2014

1. Jacques Klerx uit Kranenburg (BRD)
2. Hans Tieben uit Berg en Dal

Tellen in je eigen wijk

Broedvogels in een deel van Heseveld

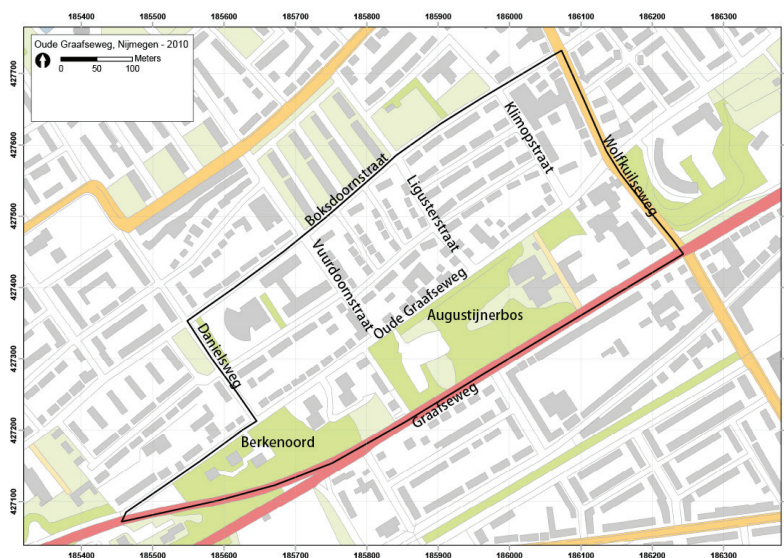
Marc de Bont, hermarc@hotmail.com

Sinds 2008 woon ik aan de Oude Graafseweg in de wijk Heseveld te Nijmegen en sinds die tijd wilde ik wel eens weten welke broedvogels er in die groenstrook tussen de Graafseweg en de woonwijk en om het huis zouden broeden. Om welke soorten zou het gaan en in welke aantallen? Broedt die Groene specht nu wel in de groenstrook of niet? Kortom, ik moest maar eens gaan tellen. In 2010 heb ik eindelijk besloten om de daad bij het woord te voegen en heb ik een BMP-A plot gemaakt. Dit artikel is een samenvatting van het resultaat van vier jaar tellen. Voor een rapport met verspreidingskaarten zie De Bont (juli 2013). (1)

Het gebied

De woning is gelegen in de groenstrook die zich tussen de Graafseweg en de Oude Graafseweg bevindt. Vroeger was dit onderdeel van het bosgebied aan de grens van Nijmegen aan de uitvalsweg naar de stad Grave in Noord-Brabant. In 1975 werd de Graafseweg gesplitst in twee delen en hierdoor veranderde dit stukje Nijmegen nogal van karakter. De Oude Graafseweg loopt in het begin nog zoals het lang geweest is, maar liep vroeger door naar de Dennenstraat. Tegenwoordig loopt deze straat dood op de Graafseweg en is de Graafse Ringweg nog een herinnering aan de oude verbinding. (2)

Omdat de groenstrook alleen te klein zou zijn voor een BMP-telling heb ik besloten om ook een stuk van de wijk mee te gaan tellen. Ik had echter niet zo'n zin om een groot stadsplot te maken en heb dus de grootte minimaal gehouden op 20,5 hectare. De zuidgrens wordt gevormd door de Graafseweg, de oostgrens door de Wolfkuilseweg, de noordgrens door de Boksdoornstraat en de westgrens door de Daniëlsweg. Hierdoor vormt de groenstrook ongeveer een derde van het totale oppervlakte (figuur 1).

Figuur 1 - Het onderzoeksgebied

De groenstrook wordt voornamelijk gevormd door het Augustijnerbos en het terrein van de VvE Berkenoord (gebouwd in 1991). In 2003 is in het Augustijnerbos (afbeelding 1) het wooncomplex Dennendaal gebouwd. Verder bestaat de wijk uit een mix van oude woningen langs de Oude Graafseweg en bijvoorbeeld de Klimopstraat, nieuwe woningen langs de Berberisstraat. Een karakteristiek stukje wijk ligt tussen de Vuurdoornstraat en de Klimopstraat en wordt ook wel Jerusalem genoemd. Deze woningen lijken wat op blokkendozen en zijn volgens het Engelse Airey-systeem gebouwd.

Afbeelding 1 - Jerusalem

Foto's: Marc de Bont

Afbeelding 2 - Augustijnenbos

De wijk is door de vele aanwezige, soms oude tuinen en de groenstrook erg groen. Er staan veel oude eiken, beuken, acacia's en esdoorns. In de wijk staan op veel plekken veel struiken, maar ook bomen van verschillende soort en grootte. Verder valt op dat zowel in de wijk als in het Augustijnerbos veel nestkasten hangen.

Telmethode

De telling is uitgevoerd volgens de BMP-A methode. Omdat het gebiedje zo klein is heb ik besloten om elke ronde twee omlopen te maken waarbij ik de eerste omloop alleen de vroege soorten zoals Roodborst en Merel tel, en in de tweede omloop de andere soorten. Hierdoor is het altijd waken voor dubbeltellingen, maar door een enkele omloop te maken zou ik veel soorten missen.

Elk jaar heb ik in elk geval minimaal 5 vroege ochtendtellingen gedaan, een dagtelling en een avondtelling. Tijdens de dagtelling werd in alle gevallen met name gekeken naar de Spreeuw en Grote Bonte Specht. De avondtelling was voornamelijk bedoeld voor de Gierzwaluw. Omdat ik in het voor uilen meest gunstige stuk woon, heb ik eigenlijk geen speciale nachtronden gedaan, omdat ik de eventueel aanwezig Bosuilen vanuit mijn bed kan horen roepen (wat in het najaar/winter van 2011/12 ook het geval was, maar dit leidde niet tot een territorium).

Het weer

Omdat ik in het telgebied woon heb ik altijd kunnen tellen bij gunstig weer. Wel waren de jaren erg verschillend wat temperatuur betreft, waarbij vooral het voorjaar van 2013 erg opviel door de aanhoudende kou.

De resultaten

Aantal soorten en territoria

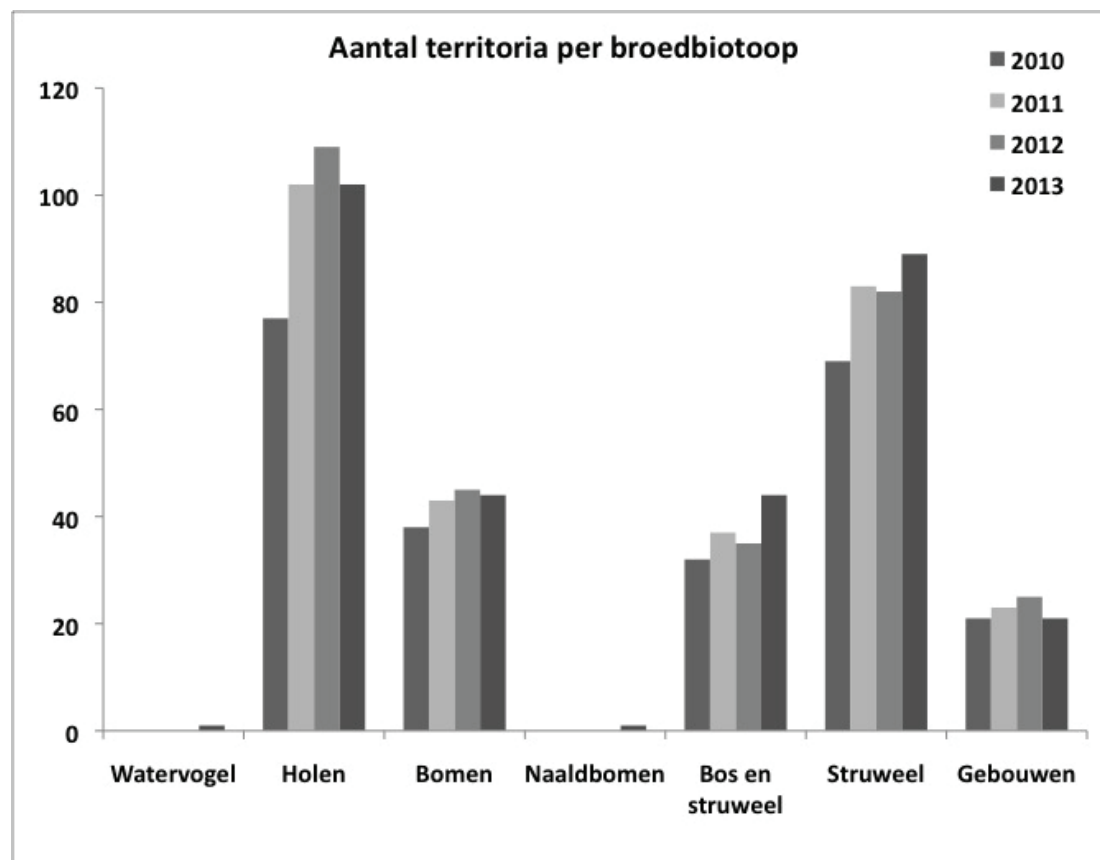
Het aantal soorten en aantal territoria verraste me wel. In de vier jaar tellen werden in totaal 33 soorten geteld. Elk jaar kwam er wel een soort bij of viel er een soort af. Zie voor een overzicht Tabel 1. Het aantal soorten was in 2010 het laagst met 26. Daarna werden er respectievelijk 29, 28 en 31 soorten geteld over de jaren 2011, 2012 en 2013. Gemiddeld werden dus 29 soorten per jaar geteld.

Soort	2010	2011	2012	2013	Broedbiotoop
Wilde Eend	0	0	0	1	Water/moeras
Stadsduif	0	0	0	1	Gebouwen
Holenduif	3	3	2	2	Holen
Houtduif	24	31	25	34	Bos en struweel
Turkse Tortel	20	20	24	22	Bomen
Gierzwaluw	4	6	3	7	Gebouwen
Groene Specht	1	1	1	1	Holen
Grote Bonte Specht	3	3	4	6	Holen
Winterkoning	7	8	8	10	Struweel
Heggenmus	9	10	8	10	Struweel
Roodborst	6	7	8	9	Struweel
Merel	38	44	47	46	Struweel
Zanglijster	3	2	4	2	Bos en struweel
Grote Lijster	0	1	1	2	Bomen
Zwartkop	7	10	9	11	Struweel
Tjiftjaf	5	4	5	8	Bos en struweel
Fitis	1	1	0	0	Struweel
Goudhaan	0	0	0	1	Naaldbomen
Staartmees	1	1	1	1	Struweel
Pimpelmees	17	23	30	26	Holen
Koolmees	24	25	30	24	Holen
Boomklever	3	6	4	6	Holen
Boomkruiper	3	4	8	6	Holen
Gaai	2	3	3	2	Bomen
Ekster	7	8	8	9	Bomen
Kauw	20	32	26	30	Gebouwen
Zwarte Kraai	3	5	3	2	Bomen
Spreeuw	3	5	4	1	Holen
Huismus	17	17	22	13	Gebouwen
Vink	6	5	6	5	Bomen
Groenling	0	2	1	2	Struweel
Putter	0	0	1	0	Bos en struweel
Appelvink	0	1	0	2	Bomen
Totaal aantal soorten	26	29	28	31	
Totaal aantal territoria	237	288	296	302	

Tabel 1 - Aantal territoria per jaar

Het aantal territoria fluctueerde meer met resp. 237, 288, 296 en 302 territoria. Gemiddeld waren dit 281 territoria, anders gezegd 14 territoria per hectare.

Om wat meer te kunnen zeggen over welke soorten vogels er nu broeden heb ik gekeken naar het broedhabitat. Dit is gebaseerd op Sierdsema (2013). (3) In tabel 1 is niet alleen het aantal soorten weergegeven per jaar, maar ook aangegeven in welke groep ze zijn ingedeeld. Voor een grafische weergave zie Afbeelding 2. Ik zal hierna afzonderlijk de groepen bespreken en daarbij op een aantal soorten individueel ingaan.

Afbeelding 2 - Aantal territoria per broedbiotoop

Watervogels

Hierover kan ik kort zijn. Pas in 2013 was er met regelmaat een paartje Wilde Eend in en bij de vijver op het terrein van de VvE Berkenoord te vinden (afbeelding 3). Dit paar is niet tot broeden gekomen i.v.m. voortdurende verstoring door de bewoners. Men vertelde mij dat in het verleden ook al wel eens een Wilde eend had gebroed en dat daarna de eend met jongen en al door de wijk zwierf waarbij alle kuikens doodgereden werden. Dit wilde men voorkomen.

Afbeelding 3 - Vijver op terrein van VvE Berkenoord

Holenbroeders

Deze groep bestaat uit zeven soorten die alle elk jaar werden gevonden. In totaal ging het om 77 tot maximaal 109 territoria (resp. 32 tot 37 procent van het totaal aantal gevonden territoria in het betreffende jaar). Het laagste aantal werd in 2010 (17 territoria) gevonden wat voor een groot deel op het conto van de Pimpelmees komt. Waarschijnlijk is de soort in dat jaar wat onderteld, want de jaren daarna lagen de aantallen ruim boven de 20 territoria. De twee talrijkste soorten in deze groep zijn de Koolmees en de Pimpelmees.

Opvallend is het hoge percentage van deze groep. Redenen hiervoor zijn de oude aanwezige bomen in de groenstrook en het grote aantal aanwezig nestkastjes in de aangrenzende wijk. Hierdoor kunnen sommige soorten in hoge dichtheden voorkomen. In het Augustijnerbos werden bijvoorbeeld in 2012 twee bezette nestholten van de Grote Bonte Specht gevonden op ong. 70 meter uit elkaar. De vogels zelf kunnen ook in de wijk foerageren en zijn dus voornamelijk voor het broeden op de groenstrook aangewezen. Met zes territoria is deze specht geen zeldzame verschijning in de wijk. Ook de Pimpelmees kan op kleine afstanden van elkaar broeden zoals de twee paartjes die op amper 25 van elkaar hun nestje bouwden. De ene zat in de nestkast die aan onze vensterbank hangt, de andere zat in een nestkast die net buiten het raam hangt van onze buurman aan de andere kant van het gebouw.

Leuk is de Groene Specht die elk jaar aanwezig is. In 2013 heeft het paartje met zekerheid gebroed in het Augustijnerbos, de jaren daarvoor waarschijnlijk ook, maar werden geen jongen gehoord. Deze mobiele vogel zal voor zijn voedsel ook gebruik maken van de oude begraafplaats aan de zuidkant van de Graafseweg, net buiten het telgebied.

De Spreeuw is de grote verliezer, want werden er in 2011 nog vijf territoria vastgesteld, in 2013 was het sprokkelen met maar één territorium. Dit past in het landelijke beeld, want niet voor niets is de Spreeuw de soort van het jaar 2014.

Bomenbroeders

Deze groep bestaat uit vijf (2010) tot zeven (2011 en 2013) soorten met in totaal 38 (2010) tot

45 (2012) territoria. Percentueel gezien is er weinig variatie per jaar, namelijk 15-16 procent. Er zijn in deze vier jaren ook geen grote veranderingen geweest in het aantal aanwezige grote bomen. De grootste variatie werd gevonden bij de Zwarte kraai waarvan aantallen gevonden werden van twee tot vijf. Onduidelijk is wat hier de oorzaak van is.

Opvallende soort in deze categorie is de Appelvink. In 2011 en 2013 werd de soort vastgesteld met resp. één en twee territoria. Het is goed mogelijk dat de Appelvink daadwerkelijk broedde in het Augustijnerbos in sommige jaren omdat er grote eiken aanwezig zijn, maar ook een grote conifeer. Maar het zou evengoed mogelijk zijn dat de soort alleen vroeg in het jaar aanwezig was om de zaden van de Taxus te eten en elders gebroed heeft, bijvoorbeeld in het niet al te veraf gelegen Goffertpark. Het aantal zangwaarnemingen was voldoende om tot territoria te komen.

Naaldboombroeders

Er valt maar één soort in deze groep, de Goudhaan. In het Augustijnenbos staan een aantal Taxusbomen en nog een aantal andere naaldbomen en coniferen. Het is verder voornamelijk loofbos. Elk voorjaar worden voor de datumgrens Vuurgoudhaantjes gehoord en hier heb ik ook extra op gelet. Tot mijn verbazing werd deze soort niet gevonden, maar in 2013 wel een territorium van de Goudhaan.

Bos- en struweelbroeders

In deze groep zijn soorten ingedeeld die zowel in de bomen als in het struweel kunnen broeden. Er werden drie tot vier soorten gevonden. Hiervan is de Houtduif de algemeenste soort met 24 (2010) tot 34 (2013) territoria. De Zanglijster werd met twee (2011 en 2013) tot vier (2012) territoria gevonden. Dit kan te maken hebben met het kleine onderzoeksgebied waardoor het ene jaar het territorium binnen de grenzen valt en het andere jaar er net buiten. De Putter werd alleen in 2012 gevonden. De Tjiftjaf was daarentegen goed vertegenwoordigd in 2013 met maar liefst acht territoria. Misschien dat dit iets met het koudere voorjaar te maken heeft gehad?

Struweelbroeders

Deze groep is samen met de holenbroeders het best vertegenwoordigd wat niet zo vreemd is gezien het grote aantal struiken in de wijk en het Augustijnerbos. Het percentage getelde territoria was 28-29 procent. De soort die er met kop en schouders bovenuit steekt is de Merel met het aantal territoria variërend van 38 (2010) tot 47 (2012). Het is de algemeenste soort in het telgebied. Tijdens de tellingen viel op dat er in het Augustijnerbos overdag veel merels foerageren, vaak gebroederlijk naast elkaar. Veel van deze vogels vliegen vanuit de wijk de groenstrook in om daar naar voedsel te zoeken op de bosbodem.

Naast de Merel is er nog een viertal soorten die opvallend aanwezig zijn, te weten de Heggenmus, Roodborst, Winterkoning en Zwartkop. Allen zijn stabiel aanwezig met zes tot elf territoria per jaar. De Fitis is net als de Appelvink een beetje een twijfelgeval. In 2010 en 2011 werd vroeg in het seizoen, net na de datumgrens een zingend mannetje gehoord wat leidde

tot een territorium. In 2012 en 2013 was dit niet het geval, waardoor de soort toen niet werd vastgesteld.

Gebouwenbroeders

Dit is een kleine groep van drie soorten te weten Stadsduif, Gierzwaluw en Huismus. De eerste was een nieuwkomer in 2013, er werd toen een territorium vastgesteld bij de in de wijk aanwezige lagere school. De Gierzwaluw werd ieder jaar waargenomen en het aantal territoria is vastgesteld aan de hand van het aantal in de avond aanwezig paartjes die duikvluchten uitvoerden in Jerusalem. Tot mijn verbazing vond ik daar al in 2010 nestelende Gierzwaluwen waarvan één paartje het dak in vloog via een gat achter de regenpijp. In 2013 wist ik een vogel te fotograferen die in de vroege ochtenduren (het was nog aardig donker) tegen de regenpijp aanhing bij de opening van zo'n gat (zie de Bont, juli 2013, pagina 5) (1). Het aantal territoria varieerde van drie (2012) tot zeven (2013).

De Huismus werd vastgesteld in twee kleine kolonies, één in de noordoostelijke hoek langs de Boksdoornstraat en de tweede bij de lagere school op de hoek van de Vuurdoornstaat en de Berberisstraat. In de eerste twee jaren werden 17 territoria vastgesteld. In 2012 steeg dit aantal tot 22, maar in 2013 waren er ineens nog maar dertien. Dit zou met de strenge winter te maken kunnen hebben.

De Kauw heb ik ook in deze groep ingedeeld, maar die had ook bij de holenbroeders kunnen staan. De soort broedt voornamelijk in de schoorstenen verspreid door de wijk, maar broedt ook in een aantal holle grote beuken of eiken, altijd geclusterd. Het is met 20 (2010) tot 32 (2011) territoria een van de algemeenste soorten in het telgebied. Alle territoria zijn vastgesteld aan de hand van het aantal aanwezig paren bij nestholtes.

Afwezige in de wijk is de Zwarte roodstaart. Deze is geen enkele keer vastgesteld en schijnt al jaren uit de wijk verdwenen te zijn ondanks de aanwezige broedmogelijkheden (pers. mededeling Hans Wegman).

Nabespreking

Uit het bovenstaande blijkt dat een telling in je woonomgeving erg leuk kan zijn. Misschien heb ik geluk om een mooie groenstrook in het onderzoekgebied te hebben, maar ook het aantal vogels dat in de wijk werden vastgesteld ligt er niet om. Opvallend blijven natuurlijk wel de Groene Specht, Grote Lijster, Appelvink, Goudhaan en het aantal Grote Bonte Spechten dat werd vastgesteld. De afname van de Spreeuw werd ook vastgelegd, evenals dat van de Huismus in het laatste jaar.

Bijkomend voordeel is dat je de eigen wijk goed leert kennen. Waar hangen nestkasten, waar is het echt groen, waar bevinden zich struiken, wanneer en waar moet ik opletten voor welke vogel, etc. Maar ook dat sommige soorten erg dicht bij elkaar kunnen broeden zoals werd vastgesteld bij Grote Bonte Specht en Pimpelmees.

Toekomst

Hopelijk lukt het om de eigen woonomgeving in de komende jaren ook te blijven tellen. Dat is mede afhankelijk van telinspanningen elders. Met een vast werkschema valt het niet mee om altijd maar weer vroeg op te staan, vooral niet als je meerdere gebieden telt, van het weer afhankelijk bent en niet kunt schuiven met werkdagen. Dat er veranderingen zullen worden vastgesteld sluit ik niet uit omdat er op het terrein van VvE Berkenoord een aantal oude rotte bomen zijn geveld i.v.m. valgevaar. In deze bomen zaten al jaren broedende Kauwen en Grote Bonte Spechten. Daarnaast is in 2013 een tehuis gebouwd op het terrein van de voormalige woningen van de paters naast de Boskapel. Hiervoor zijn een (beperkt) aantal bomen gekapt, maar het verstoringeffect van de bewoning aldaar zal nog moeten blijken. Kortom: uitdaging genoeg. Nu nog vroeg op.....

Literatuur

1. <http://www.vogelwerkgroepnijmegen.nl>
2. <http://www.noviomagus.nl/Specials/Stratenloop/Wolfskuil.htm>
3. Sierdsema H. Standvogelindicator Eindhoven. Sovon-rapport 2013/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Nachtelijk bezoek

Kris Joosten, kris.joosten@hotmail.com

Zomer 2012

Soms slaap ik met alle ramen open. Bij het ontwaken hoor ik in de ochtendschemer dan soms een nieuwsgierig Koolmeesje in de kamer rondvliegen. Waarschijnlijk om mij eraan te herinneren dat hij of zij van de winter weer gevoerd wil worden in de dakgoot.

Maar deze ochtend was er iets anders naar binnen gevlogen, dat voelde ik gewoon. Eerst dacht ik dat er een Houtduif op de leuning van de eettafelstoel zat. Maar het profiel klopte niet en de kop bewoog zo apart. Met een schok realiseerde ik me dat deze kop heel gefixeerd naar Shanti, mijn chinchilla in haar hok, zat te kijken. Shanti hield zich heel stil. Een seconde later realiseerde ik me de identiteit van mijn nachtelijk bezoek. Ik moet een geluid gemaakt hebben want razendsnel draaide de kop mijn kant op en met priemende ogen keek zij me aan. Daarna vloog ze rustig via het raam naar buiten in de eik op het gazon. Ze riep een paar keer harts-tochtelijk en vloog toen verder naar Heerlijkheid Beek. Een vrouwtje Bosuil...

Huiszwaluw op de kaart in Lent

Wilfried de Jong, wwwdejong@hotmail.com

Zoals eerder gemeld (Mourik, 2013-2, blz. 75) heeft Vogelbescherming Nederland een subsidie van € 1.700 toegekend ter ondersteuning van huiszwaluwkolonies in het werkgebied van de VWG. Een 'kerngroepje' (m.n. Ben Brouwer, Nico van der Poel, Chris van der Heijden, Sjaak van den Berg en bovengetekende) is hiermee aan de gang gegaan. Om bewoners van woningen met huiszwaluwnesten welwillend te stemmen en te informeren zijn vorig seizoen folders verspreid in Lent, Horssen, Alverna, Molenhoek, Malden en Heumen. Kunstnesten zijn beschikbaar gesteld in Horssen en Heumen, en er zijn adviezen gegeven om poepoverlast die huiszwaluwnesten vaak veroorzaken, te verminderen.

Lent telt de grootste kolonie Huiszwaluwen in ons werkgebied (meer dan 100 nesten). Daarom is het goed nieuws dat er toestemming is verkregen om een informatiepaneel te plaatsen bij het Thermion in Lent, vlakbij de kolonie aan de Frankrijkstraat. Dit paneel wordt op zaterdag 19 april, wanneer de eerste Huiszwaluwen weer terug zijn, onthuld door de voorzitter van onze VWG. Bij deze gebeurtenis, om 15:00 uur, bent u van harte welkom. Nadere informatie volgt via de Mourik mailcirkel en op de website. Uiteraard gaat de onthulling vergezeld van de nodige publiciteit.

De voorzitter en penningmeester van de VWG hebben vorige zomer persoonlijk de mooie kolonie aan het Buske in Lent bewonderd (52 nesten aan 7 woningen!) en daarbij ook de aanzienlijke overlast (raambevuilding) vastgesteld. De bewoners zijn daarom verblijd met een VVV-bon. De VWG had daar € 150 voor beschikbaar gesteld en het gebaar werd zeer op prijs gesteld. Het blijkt steeds weer dat het geven van informatie, aandacht en publiciteit de beste bescherming voor huiszwaluwkolonies biedt. Veel bewoners zijn zich er niet van bewust hoe bijzonder het is om huiszwaluwnesten aan hun huis te hebben en hoe moeilijk de Huiszwaluwen het nog steeds hebben. Dus meld het bij ons als je huiszwaluwkolonies kent (ook al zijn het maar een paar nesten) die ondersteuning kunnen gebruiken in de vorm van flyers, advies, gratis kunstnesten en stukjes in buurtkrantjes.

De huiszwaluwwerkgroep is bereikbaar via huiszwaluw@vogelwerkgroepnijmegen.nl

Foto: Vincent Sanders

Verslag vogelexcursie

Naar de kraanvogels van Diepholz

Adriaan Vos, a3aanvos@hotmail.com

Fotografie: Jolanda Wannet en Adriaan Vos

Op zaterdag 9 november verzamelden zo'n 21 deelnemers zich voor de jaarlijkse excursie naar Diepholz. Doel van de excursie? De duizenden Kraanvogels die zich ieder jaar in de omgeving van Diepholz verzamelen voor de trek richting het zuiden. Dat deze excursie binnen de vogelwerkgroep erg populair is, bleek uit het feit dat er een reservelijst voor was aangelegd.

'S Ochtends rond half zeven verzamelden we ons bij het Hollands-Duits gemaal om onder leiding van Jeroen Veeken richting Duitsland te rijden. De eerste locatie was de Dümmer See. Na een rit van ongeveer twee en een half uur kwamen we in dit gebied aan. Na enig zoekwerk had iedereen de juiste verzamelplaats gevonden, waar een aantal van ons nog mooi twee wegvliegende Zearenden heeft gezien.

Het idee was om richting het water van de Dümmer See te lopen. Aangezien een fanatiek deel van de groep al besloten had om vooruit te lopen, en daarbij het verkeerde pad koos, moesten deze plannen iets bijgesteld worden. Lopend langs de weilanden hebben we de nodige Grote Zilverreigers, opvliegende Watersnippen, Kramsvogels, Koperwieken en Buizerds gezien. In de verte was een groep van een duizendtal Kieviten kort te zien. Toen het pad door het bos liep, besloot onze excursieleider om weer richting de auto's te gaan. Na een aantal telefoontjes was ook de voorhoede van de groep hiervan op de hoogte. Terug bij de auto's hebben we nog een Roodborsttapuit, Graspieper en Rietgors gezien.

Kraanvogel

We zijn een klein stuk verder gereden, naar een uitkijktoren met uitzicht over de Dümmer See. Op het water zaten de nodige watervogels zoals Dodaarzen, Smienten, Slobeenden, Meerkoeten, Aalscholvers, een Geelpootmeeuw en Brilduikers.

Vanaf deze kijktoren zijn we richting het Rehden Geestmoor gereden. Tijdens deze rit zijn we veel door de weilanden rondom Diepholz gereden om de eerste Kraanvogels te vinden.

Het duurde dan ook niet lang voordat we de eerste Kraanvogels van de dag gevonden hadden. Eerst kleine groepjes (twee ouders met jong), maar later ook de grotere groepen. In de velden ook de nodige Blauwe Kiekendieven gezien en voor de snelle kijker een Smelleken. Verder veel Kolganzen, een groep Toendrarietganzen, Grauwe Ganzen, Groenlingen, Buizerds en Kramsvogels.

Kraanvogel

Bruine Boszanger

Rond een uur of half twee kwamen we aan bij de kijktoren van het Rehdener Geestmoor. Daar vloog net een groep Staartmezen weg met een tweetal Witkopstaartmezen. Helaas net te snel voor een foto. Het aantal Kraanvogels in het Geestmoor viel tegen. In de berkenbosjes onder aan de kijktoren werd heel even een Zwartkopachtig “tsjek” gehoord, verder waren Tjiftjaf en Roodborsten aanwezig. Een bruin vogeltje met duidelijke oogstreep werd door een aantal van ons gezien en door een tweetal van ons op de foto gezet. Met de paar foto's, het geluid en een vogelboek kwamen we op een Bruine Boszanger uit! Deze was natuurlijk al lang de bosjes ingedoken en liet zich vervolgens erg moeilijk zien.

Halverwege de middag zijn we richting het Neustadter Moor gereden. Maar niet voordat we nog naar een mooie Klapexster hadden gekeken. De kijktoren bij het Neustadter Moor zouden we gebruiken om naar de invallende Kraanvogels te kijken die het Moor gebruiken als slaapplek. Rond een uur of drie stond het hele gezelschap gereed. In het Moor waren ongeveer vier Klapexsters aanwezig, een aantal Blauwe Kiekendieven, Kramsvogels, Torenvalk en Buizerds. Toen de Kraanvogels zich in en rond het Moor verzamelden kon het schouwspel beginnen. Er zijn gedurende twee uur ongeveer achtduizend Kraanvogels geteld, wat natuurlijk voor het nodige spektakel zorgde. De grootste groep invallende Kraanvogels bestond uit honderden (mogelijk duizend) Kraanvogels. Tussen al deze Kraanvogels zaten ook de nodige groepen ganzen.

Rond vijf uur viel de schemer in en besloten we richting huis te gaan. Juist op dat moment kwam er nog een hele grote groep Kraanvogels en Ganzen aanvliegen. Na de, inmiddels traditionele, stop bij snackbar Imbiss is iedereen richting huis gegaan. Rond negen uur 's avonds waren we weer bij het HD-gemaal.

Jaarverslag Ooijse Graaf 2013

Bram Ubels, bramubels@hotmail.com

Algemeen

In de Ooijse Graaf worden sinds 1996 zangvogels geringd in het kader van het internationale Constant Effort Site-project (CES). Dit om, samen met broedvogelinventarisaties en het nestkaartenproject, een beeld van het broedseizoen en veranderingen van populaties te krijgen. Met het project kan men onder andere het broedsucces, de timing van het broeden, plaatstrouwheid en de overleving van de gevangen vogels berekenen. Het CES-project loopt van half april tot begin augustus en bestaat uit twaalf vangdagen met exact dezelfde netopstelling en vangtijden voor de vergelijkbaarheid van jaar op jaar. Vóór het CES start wordt er niet gevangen, na het CES wordt er onregelmatig met lokgeluid gevangen tijdens de najaarstrek om inzicht te krijgen in doortrekkende zangvogels, meestal tot in het late najaar. Dit jaarverslag gaat in op de aantallen en doortrekpieken per soort in 2013.

2013

Was weer een goed jaar. Het CES seizoen scoorde in aantal onder het gemiddelde, het najaar was echter wel weer erg goed. In totaal werden er 6317 vogels geringd en 674 geringde vogels teruggevangen verdeeld over 63 soorten. Onder de terugvangsten waren er 24 met een buitenlandse ring uit zes verschillende landen (België, Frankrijk, Duitsland, Zweden, Noorwegen en Polen). Er werden vijf nieuwe baansoorten gevangen.

	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sept	Okt	Nov
Vangdagen	3	2	2	13	28	12	9	7
Aantal vogels	125	108	119	958	3417	1167	726	330
Vogels per dag	42	54	60	74	122	97	81	47

Figuur 1 - Een aantal statistieken van 2013

Jaarverslag

Dit jaar heb ik ervoor gekozen het jaarverslag wat anders te presenteren dan voorgaande jaren. In plaats van per soort de aantallen en dagrecords te vermelden neem ik jullie in chronologische volgorde door het jaar heen waarbij niet alle dagen worden vermeld maar alleen die met opmerkelijke vangsten.

Het begon op 6 april na een lange winter. Tot de eerste week van april was er nog iedere nacht nachtvorst. Tjiftjaffen waren al wel massaal terug maar er was nog nauwelijks zangactiviteit. Veel voedsel was er ook nog niet te vinden, daarom verzamelden zich grote aantallen Tjiffen langs de waterkant waar ze fourageerden op insecten. In de Ooijse Graaf zat langs de plas ook een hoge dichtheid en op 6 april werden hier 34 Tjiffen geringd waarvan slechts één terugvangst van een lokale vogel, een indicatie dat het allemaal nog doortrekkers waren. Vrijwel alle vogels hadden ook trekvet. Tijdens de CES gedurende het broedseizoen werden maar lage

aantallen jonge vogels gevangen en vooral pas laat in het voorjaar. Dit was natuurlijk een gevolg van de tot begin april durende winter. Eind juli sliepen enkele honderden Boerenzwaluwen in de Ooijse Graaf. Dit is een jaarlijks tafereel dat zich meestal maar één of twee weken voordoet. Verspreid over enkele avonden konden 376 Boerenzwaluwen worden geringd. Ook vlogen 37 Oeverzwaluwen in de netten waarvan een kwart al was geringd in het kader van het RAS-project in kolonies in de omgeving. Een bewijs dat de slaappleaats wordt bezet door vogels uit de directe omgeving. Op 21 juli werden de eerste Rietzangers geringd. De eerste tekenen van de najaarstrek. In de laatste week van juli namen de Bosrietzangers al toe, een van de eerst wegtrekkende soorten. Ook leuk in deze week was de eerste Spotvogel van het najaar en een juveniele Zwarte Roodstaart en Gekraagde Roodstaart, waarschijnlijk lokale vogels. Op 1 augustus werd de twaalfde en dus laatste CESdag van het CES seizoen gehouden. Op deze dag waren een Grauwe Vliegenvanger en een Kleine Karekiet met een Belgische ring leuke verrassingen. Het einde van het CES seizoen betekent tevens het begin van het najaar. In de nacht van 1 op 2 augustus was er al goede nachttrek geweest gezien de vangsten op 2 augustus. Er werden onder andere vier Snorren (dagrecord), acht Rietzangers, 36 Bosrietzangers (tweede beste dag voor deze soort ooit), 2 Spotvogels en 54 Kleine Karekieten gevangen waarvan één met Belgische ring. 3 Augustus was iets minder maar ook leuk met weer twee nieuwe Snorren, 26 Bosrietzangers waarvan een eerstejaars vogel met Belgische ring (dispersie), 38 Kleine Karekieten waarvan een adult met Belgische ring en een Spotvogel. De laatstgenoemde soort is trouwens ook een typische begin-augustus soort die lekker vroeg wegtrekt. Op 3 augustus opnieuw Snorren, deze keer drie. Ook brengt er een Zwarte Specht een bezoekje aan de ringbaan. Erg leuk in de polder. Van 3 op 4 augustus wordt voor het eerst een nachtvangst gedaan en dit levert een Kwartel op. 's Ochtends zijn Snor en Bonte Vliegenvanger leuke vangsten. 5 Augustus weer een Kwartel, een Waterral en de eerste adulte Snor ooit voor de Ooijse Graaf. Alle voorgaande vangsten waren allemaal eerstejaars vogels. Ook wordt nog een adulte Kleine Karekiet gevangen met een Belgische ring. De aantallen vielen verder wat tegen. Het begint bijna standaard te worden maar 7 augustus weer een Snor en 76 Kleine Karekieten waarvan een adult met Belgische ring. Het zijn telkens andere Belgische ringen. De dag erna niet veel maar wel weer een Snor en een Spotvogel. Rietzangers worden iedere dag gevangen en de aantallen Sprinkhaanzangers nemen ook langzaam toe. 9 Augustus was een erg leuke vangdag. Het begon al met een succesvolle nachtvangst van drie Kwartels. Een vierde vogel zat ter plaatse maar werd niet gevangen. In de ochtendronde hing de eerste Grote Karekiet van het najaar in het net. Evenals een Snor, twee Blauwborsten en 15 Rietzangers (evenaring dagrecord). Onder de netten foerageerde een Porseleinhoentje. In de loop van de ochtend hing een Paapje in het net, lekker vroeg in het seizoen. Ook werden nu al 18 Tuinfluiters geringd wat veel is zo vroeg in het seizoen. 10 Augustus was wat magertjes maar wel weer een Kwartel en 6 Sprinkhaanzangers. 11 Augustus was qua aantallen eigenlijk ronduit slecht voor de tijd van het jaar. Er was echter één langverwachte nieuwkomer die dat volledig goed maakte. In de eerste ochtendronde hing een eerstejaars Waterrietzanger in de netten! Dit was pas de tweede waarneming voor de regio en de eerste gedocumenteerde. Op 12 augustus weer wat hogere aantallen. Leuk was een adulte vrouw Snor, de tweede adult voor de Ooijse Graaf dus, de eerste twee Boompiepers van het seizoen, een 1kj Putter en maar liefst drie adulte Kleine Karekieten met een Belgische ring. Het Porseleinhoentje was nog altijd aan-

wezig in het gebied en ontsnapte vandaag voor onze ogen uit de inloopkooi. Vandaag was ook de eerste dag met toenemende aantallen Grasmussen (zeven) en elf Rietzangers is ook niet weinig voor ons. 14 Augustus: vandaag was het wel raak. Het Porseleinhoentje dat gisteren ontsnapte hing vandaag in het net in de loop van de ochtend. Opvallend genoeg werden in tegenstelling tot vorig jaar (elf) dit najaar geen Porseleinhoentjes gevangen tijdens de nachtvangsten. Deze ochtend ook weer een Kwartel, de tweede Grote Karekiet van het jaar, een Spotvogel en een mooie adulte Braamsluiper. Hartstikke leuk dus. 15 Augustus was er weer goede aankomst met onder andere 120 Kleine Karekieten, drie Snorren, drie Blauwborsten en de tweede Tapuit die we hier ooit geringd hebben. 16 Augustus op een Snor na weinig bijzonders, al blijven alle algemene soorten ook interessant. De aantallen Bosrietzangers beginnen al aardig af te nemen. Op 17 augustus als "leukigheden" een Gekraagde Roodstaart, een Bonte Vliegenvanger en een Ringmus, die vangen we ook niet vaak. 19 Augustus, de eerste ronde hing er vooral massa want de aantallen vielen helemaal niet tegen maar eigenlijk geen enkele krent, zo dachten we op dat moment nog. Wel leuke aantallen Rietzangers (elf) en Sprinkhaanzangers (ook elf). Tijdens het ringen van de Kleine Karekieten haal ik een *Acrocephalus* uit het bewaarzakje. Eerst ring ik de vogel. Het valt me op dat de kleur van de kop en de poten iets afwijkend is maar ik heb de vogel nog zo vast ('in de ringersgreep') dat ik hem niet goed kan beoordelen. Als we de vogel beter bekijken is ons direct duidelijk dan ik een eerstejaars Struikrietzanger in mijn handen heb. Dit is pas de 20ste waarneming ooit in

Waterrietzanger, 11 aug. 2013

Foto: Bram Ubels

Veldrietzanger, 20 aug. 2013

Foto: Bram Ubels

Nederland en de eerste voor Gelderland. De dichtstbijzijnde broedgebieden liggen tussen noordoost Litouwen en zuidoost Finland. De soort overwintert in Zuid- en Centraal-Azië. Een dwaalgast dus in onze contreien. Grappig is dat de week ervoor het geluid van Struikrietzanger wel draaide maar de afgelopen twee nachten al niet meer. Toevalstreffertje of toch al eerder aangetrokken door geluid? Nog vol van deze vangst maak ik 's avonds nieuwe geluidsmixjes voor de komende nacht. De eerste ochtendronde op 20 augustus is oké maar niet bijzonder. Wel leuk is de eerste Roodborst van het najaar, twee Blauwborsten en een Kleine kar met een Parijse ring. Na de eerste ronde valt het snel stil. De derde ronde nog slechts enkele vogels. Marian Crombach komt deze ronde met het bericht dat ze een verdachte *Acrocephalus* uit het net heeft gehaald. Ze vindt de vogel wat klein en lichtgekleurd overkomen. Het zal toch niet? Maar jawel hoor! Tssss! Daar haal ik zomaar een eerstejaars Veldrietzanger uit het bewaarzakje! De wenkbrauwstreep knalt eruit. Precies een van de soorten die ik in het nieu-

we geluidenmixje had gezet. Geloven jullie het nog? Nou ik op dat moment even niet meer maar het was toch echt zo! Dit betreft de 31^e waarneming voor Nederland en weer een nieuwe soort voor Gelderland. De dichtstbijzijnde broedgebieden liggen rondom de westelijke Zwarte zee kust. Later op de ochtend wordt nog een Grauwe Vliegenvanger gevangen. Tijd om bij te komen van deze twee spectaculaire vangsten is er niet. Het gaat rustig door. 21 Augustus zijn de aantallen weer hoog met onder andere 129 Kleine Karekieten, weer een Roodborst,

Bladkoning, 8 okt. 2013

Foto: Bram Ubels

Grote Karekiet, 23 aug. 2013

Foto: Vincent Sanders

een IJsvogel en vier Blauwborsten. In de tweede ronde hangt de eerste Draaihal van het seizoen in het net. De ronde erna nog twee. U leest het goed, drie Draaihalzen deze dag. 22 Augustus, weer goed en weer spectaculair. Deze keer met een Kwartel en een eerstejaars Sperwergrasmus. Ook nog tien Bosrietzangers wat niet weinig is voor deze datum. 23 Augustus komt er een excursie van de Vogelwerkgroep Nijmegen op bezoek. In de ochtend van 23 augustus voor het eerst sinds een aantal dagen weer een Snor, onze eerste adulte Grote Karekiet en een Nachtegaal. Die vangen we ook altijd maar weinig. Later op de ochtend kunnen we twee Draaihalzen en vier Boompiepers uit het net halen. Voor Boompieper is dit een dagrecord. Eén van de Kleine Karekieten draagt een Helgoland-ring. De excursie blijkt dus goed gekozen! De volgende ochtend is nóg beter. Qua aantallen de beste dag van het jaar met onder andere 160 Kleine Karekieten waarvan één met Stockholm-ring en twee met een Belgische ring, weer een Grote Karekiet, een Paapje, een Gekraagde Roodstaart, een IJsvogel, twee Draaihalzen, 14 Sprinkhaanzangers, een Spotvogel, twee Boompiepers en een eerstejaars Rietzanger met Belgische ring. Tijdens het opruimen vliegt een Zwarte Ooievaar over. 25 Augustus, de piek van Kleine Karekieten is nu geweest. Deze ochtend weer een Draaihal, een Snor en drie Blauwborsten. Op 26 augustus weer een nieuwe Grote Karekiet, een Snor, een Bonte Vliegenvanger, een IJsvogel en de eerste dag waarop de naderende Zwartkoppiepiek merkbaar is met 23 vogels. Er hangt een tijdje een Visarend rond die een paar pogingen doet om een vis uit het meer te trekken. Op 28 augustus ringen we drie Snorren, een Paapje en vangen we één van de Grote Karekieten terug. De Visarend blijkt ook nog aanwezig. 30 Augustus is qua vangsten niet spectaculair maar zit wel weer een nieuw Porseleinhoentje ter plaatse, zit er een Grote Karekiet in het riet te zingen en de Visarend hangt nog altijd rond. Op de laatste dag van augustus sluiten we een hele mooie maand af met twee buitenlandse ringen (Kleine Karekieten uit België en Duitsland) en een Snor. Ergens tussen de eerste en de tweede week van augustus ligt normaal gesproken de Zwartkoppiepiek waar we nogal veel van

meekrijgen. Dit jaar gek genoeg niet. Aantallen blijven enorm achter. Op 4 september nog wel weer een eerstejaars Kleine kar en Zwartkop met Belgische ring en 5 september de laatste Draaihals en Bonte Vliegenvanger van het jaar. Vanaf nu wordt er niet meer dagelijks geringd maar nog wel onregelmatig doorgevangen. Op 6 september een Kleine Karekiet met ring uit Noorwegen. 13 september een Tapuit en de het eerst golfje Tjiftjaffen (14). In de loop van september is nog een aantal ochtenden geringd maar zonder echte noemenswaardigheden. Zaterdag 5 oktober had ik weer eens tijd om een ochtend te ringen. Mijn moeder zou langskomen om een lekker rustig ochtendje met z'n tweeën door te brengen. De voorspellingen zagen er redelijk goed uit. De avond tevoren had ik nog een mixje gemaakt met naast wat algemene zangvogels ook enkele zeldzaamheden erin. De ochtendronde viel zeker niet tegen met Tjiftjaf als bulksoort (43), een late Sprinkhaanzanger en een opvallend lichte Boomkruiper, spannend. Toen ik bij één van de laatste netten aankwam hing daar een op het eerste gezicht heel gek vogeltje. Een Sprinkhaanzanger maar wel een vreemde. Toen ik de vogel uit het net haalde had ik al wel in de gaten dat ik een mega-zeldzaamheid in mijn hand had. Dit moest wel een Kleine Sprinkhaanzanger zijn! Zo klein, zo gespikkeld en zo sterk getekend! Snel

Kleine Sprinkhaanzanger, 5 okt. 2013

Foto: Harvey van Diek

belde ik enkele in de buurt wonende vogelaars en de vogel is uiteindelijk door ongeveer 15 mensen gezien. Het werd dus niet zo'n rustig ochtendje als we verwacht hadden maar daar hadden we niet heel veel moeite mee. Na wat puzzelen bleek de lichte Boomkruiper toch een gewone te zijn. Dit gaf me wel weer motivatie op nog een aantal dagen te ringen. 6 Oktober weer een hoop Tjiffen (33) en aardig wat Rietgorzen (26) maar ook een wel hele late Grote Karekiet. Zo laat dat dit pas de tweede oktoberwaarneming ooit was voor Nederland. Op 7 oktober niet veel gevangen maar wel weer even heel spannend maar vooral frustrerend toen ik precies op het moment dat ik moest gaan heel kort en slecht een vogel in een vlierstruik aan de rond van het riet zag die twee keer duidelijk riep. Er ging een schok van herkenning door me heen, volgens mij is dit een Raddes Boszanger! Direct luisterde ik het geluid af en het klopte nog ook! Er is daarna nog tevergeefs gezocht door anderen. Dit is natuurlijk te sum-

mier om een zekere determinatie op te plakken maar ik denk nog steeds dat er een Raddes heeft gezeten... 8 Oktober had ik de hoop de vogel van gisteren te vangen en de determinatie te kunnen sluiten. Dit gebeurde helaas niet maar wel hing er de eerste ronde een zeer fraaie eerstejaars Bladkoning in het net, de derde ooit die we hier geringd hebben. Het was een buitengewoon goed jaar in noordwest Europa voor deze soort dus heel verrassend was het niet maar dat maakte het niet minder leuk. Ook vingen we de Grote Karekiet van 6 oktober weer terug en vingen we een redelijk grijze Tjiftjaf. Aan de hand van DNA analyse wordt nu gekeken of dit een Siberische Tjiftjaf is. Op 25 oktober vloog een zekere Siberische Tjiftjaf in de netten, eentje zoals je hem wilt zien. Ook sneuvelde op deze ochtend het dagrecord Rietgorzen met 51 gevangen vogels. Op 15 november weer een dagrecord van 12 gevangen Winterkoningen en een Pimpelmees met een Poolse ring. Het vangseizoen eindigde eind november met een aantal vangdagen waarop onder andere een aantal Kramsvogels en een Vuurgoudhaantje konden worden geringd.

Aantallen Ooijs Graaf

Soort	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004
Buizerd	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Sperwer	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1
Houtduif	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-
Kwartel	8	35	-	-	-	-	-	-	-	-
Waterral	3	12	7	4	2	-	1	-	-	1
Porseleinhoen	1	11	1	-	-	-	-	-	1	-
Waterhoen	-	4	-	-	-	-	1	-	1	-
Meerkoet	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Zwarte Stern	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
Bokje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oeverloper	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Kerkuil	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Steenuil	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ransuil	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ijsvogel	11	5	16	2	14	11	17	11	21	12
Draaihals	9	7	12	1	2	-	2	2	-	-
Groene Specht	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Grote Bonte S.	2	3	4	1	2	-	1	1	2	1
Kleine Bonte S.	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-
Veldleeuwerik	-	76	-	-	-	-	-	-	-	-
Oeverzwaluw	28	4	7	13	158	2	-	95	142	15
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Boerenzwaluw	376	539	104	115	430	150	31	935	993	209

Boer x Huiszwal	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Boompieper	13	20	1	1	1	-	-	-	1	-
Graspieper	-	52	1	-	-	-	-	-	-	-
Waterpieper	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Gele Kwik.	5	100	6	42	237	101	230	14	41	48
Grote G. Kwik.	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Witte Kwik.	-	7	-	1	-	-	2	-	-	-
Winterkoning	56	82	56	48	45	54	61	40	66	35
Heggenmus	26	108	26	29	13	18	23	6	43	30
Roodborst	148	489	507	283	102	82	123	35	176	67
Nachtegaal	1	2	3	2	1	-	-	1	1	1
Blauwborst	42	45	40	17	31	8	10	8	5	26
Zwarte Roodst.	1	1	2	1	-	-	-	-	-	1
Gekraagde Roodstaart	3	10	13	3	1	2	1	1	6	4
Paapje	3	4	3	-	-	-	-	-	-	1
Roodborst-tapuit	7	18	21	3	3	3	-	-	4	3
Merel	32	68	20	20	5	13	25	9	38	21
Kramsvogel	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Zanglijster	15	383	39	26	20	25	17	18	32	19
Koperwiek	2	21	-	15	-	8	13	-	13	4
Grote Lijster	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Kleine Sprink.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sprinkhaanzang	175	208	65	11	7	5	5	9	5	7
Snor	27	25	6	2	1	-	-	-	-	-
Waterrietzanger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rietzanger	230	190	120	52	55	26	29	29	9	13
Veldrietzanger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Struikrietzanger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosrietzanger	472	341	197	100	119	55	93	181	110	136
Kleine Karekiet	2357	2624	1745	718	850	641	439	601	373	448
Grote Karekiet	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Spotvogel	7	5	5	-	3	1	3	3	3	2
Sperwergrasmus	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Braamsluiper	10	9	12	5	9	14	10	4	9	10

Grasmus	143	165	246	67	93	36	42	71	43	79
Tuinfluit	171	270	185	183	198	113	101	108	169	118
Zwartkop	665	2461	3265	1335	1101	602	452	432	876	670
Bladkoning	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Tijftjaf	434	462	661	371	246	184	152	100	234	393
Siberische Tijftjaf	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fitis	20	60	86	26	37	23	21	21	36	35
Goudhaan	2	13	-	5	-	14	15	-	5	-
Vuurgoudhaan	6	3	6	2	2	6	6	1	-	-
Grauwe Vlieg.	2	2	3	-	2	1	1	1	1	-
Bonte Vliegenv.	5	3	1	1	1	-	-	-	-	2
Baardmannetje	-	-	-	1	-	6	-	-	-	-
Staartmees	18	23	23	25	12	27	14	3	12	25
Matkop	13	13	19	17	18	17	8	9	25	13
Glanskop	1	-	-	-	-	1	-	1	1	-
Zwarte Mees	-	7	-	6	-	2	2	-	20	-
Pimpelmees	187	561	182	281	120	176	83	34	106	74
Koolmees	94	823	127	147	96	151	96	40	134	82
Boomklever	-	-	1	1	2	1	-	1	2	-
Boomkruiper	10	9	17	9	8	8	6	7	3	10
Buidelmees	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1
Grauwe Klauwie	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Spreeuw	9	103	75	145	175	49	8	6	11	-
Gaai	3	-	-	-	2	1	-	1	-	1
Huisemus	3	1	2	-	1	-	2	-	-	-
Ringmus	4	52	10	2	1	2	-	1	2	1
Vink	4	7	5	6	3	6	1	3	5	3
Groenling	2	3	-	-	-	1	2	1	1	2
Putter	2	6	1	1	-	-	-	-	-	-
Appelvink	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-
Ortolaan	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Geelgors	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Dwerggors	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rietgors	278	228	435	93	76	96	76	48	182	138
Napoleonw- ever	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
totaal	6317	10766	8382	4244	4307	2744	2226	2897	3727	2766

Figuur 2 - Aantallen nieuw geringde vogels Ooijse Graaf (2002-1669 is achterwege gelaten)

Nationale Vogelweek kans om nieuwe mensen te bereiken

Chris van der Heijden, chrisjanvanderheijden@gmail.com

Van 17 t/m 25 mei vindt de Nationale Vogelweek weer plaats. In het hele land worden er dan weer honderden vogelexcursies georganiseerd. Dit is een mooie en gemakkelijke kans om als VWG via laagdrempelige excursies in contact te komen met nieuwe of aankomende vogelaars. Help mee en organiseer ook een excursie!

Vorig jaar is er uit naam van onze vogelwerkgroep slechts 1 officiële vogelweek-excursie georganiseerd. Dat was een fietstocht in de Ooijpolder en die was helemaal volgeboekt (18 personen). Verder hebben enkele mensen van onze VWG meegewerkt aan andere excursies die bijvoorbeeld door het IVN werden gegeven. Ook gaf Henk Klaassen enkele kievitexcursies in Groesbeek.

Voor een vogelwerkgroep is de Nationale Vogelweek een mooie kans nieuwe mensen voor vogels te interesseren en potentiële nieuwe leden aan te spreken. Het organiseren van excursies is door de geautomatiseerde website van de Vogelweek (van alle aanmeldingen krijg je een mailbevestiging en zodra de excursie vol is, worden nieuwe aanmeldingen geblokkeerd) gemakkelijk en excursies lopen snel vol omdat er veel media-aandacht is voor de Nationale Vogelweek. Daardoor is je bereik als vogelwerkgroep opeens een stuk groter. Dat hadden ze in Arnhem vorig jaar al goed begrepen. Daar organiseerde de VWG meer dan 10 excursies die vaak helemaal volzaten en zeer enthousiaste reacties en nieuwe leden opleverden.

Wat vooral goed scoort zijn laagdrempelige beginnersexcursies naar een mooi natuurgebied. Gebieden als de Ooijpolder, de Millingerwaard, de Hatertse Vennen, de Mookerheide of de Hamert doen het altijd goed. Op zoek gaan naar een bijzondere soort (IJsvogel, Nachtzwaluw, Uilen) meestal ook. Een beginnersexcursie moet maximaal 3 uur duren voor een groot bereik (langere duur schrikt beginners af) en plaatsvinden op een vrije (weekend)dag of in de avonduren. Een (of meerdere) leen kijkers en een telescoop meenemen (en dat ook in de excusiebeschrijving zetten :-)) is ook aan te bevelen. En vooral niet te vroeg beginnen! Beginnende vogelaars weten nog niet dat de morgenstond goud in de mond heeft, dus start je excursie om 9.00 uur of 9.30 uur. Dan zie je misschien minder, maar krijg je wel meer mensen enthousiast om voor het eerst mee op pad te gaan.

Een Vogelweek-excursie geven is erg leuk om te doen, kan ik uit ervaring zeggen. Vorig jaar heb ik met 20 Vogelweek-beginners door de Millingerwaard gelopen. Mensen ontdekken veel nieuwe soorten, leren op een nieuwe manier kijken en zijn vaak verbaasd en enthousiast over wat ze allemaal zien. Je krijgt als gids ook nog eens veel waardering.

Het organiseren van een excursie gaat dus heel eenvoudig. Op www.vogelweek.nl heb je binnen 5 minuten je excursie aangemeld en een dag later staat ie meestal al online. Vanaf dat moment beginnen de aanmeldingen al binnen te komen en kan de voorpret beginnen. Opgeven kan tot voor twee weken voor aanvang van de Vogelweek, maar hoe eerder je excursie op de site staat hoe meer kans je hebt dat de excursie raakt volgeboekt.

Het zou mooi zijn als we het succes van Arnhem dit jaar kunnen evenaren.

Succes!

Zwarte Ibis in het werkgebied

Louis Geraets, louisgeraets@gmail.com

Vrijdag 27 december 2013

Het was een middag met nu en dan wat lichte regen. Om kwart voor vier is het droog. Ik stap op de fiets om nog snel naar de Kraaienbergse plassen-plas 5 te fietsen, voordat het donker is en het weer gaat regenen. Ben benieuwd of er Wulpen aanwezig zijn op de slaapplaats. Bij de vogelkijkhut aangekomen zie ik een tiental Wulpen, die zich verzorgen voor de nacht, alsmede een groepje Wilde Eenden. Tussen de Wilde Eenden staat een grote zwarte 'wulp'. Het valt mij op dat de zwarte 'wulp' toch wat groter is dan de overige wulpen. Als deze 'wulp' richting de andere wulpen loopt, vliegen deze plotseling op. Nog eens goed kijken in de schemering! Hé, het is een Zwarte Ibis.

Wat nu te doen? Geen fototoestel bij me, want voor mijn fototoestel is het al gauw te donker. Eerst maar proberen met de mobiele telefoon om een foto te maken. Nee dat lukt niet. Wat nu? Als waarneming invoeren, maar ja, stel dat hij morgenvroeg niet meer aanwezig is, dat zou wel jammer zijn. Gedachten flitsen door mij heen. Zal ik Justin Jansen eens bellen? Justin is thuis en bij het woord Zwarte Ibis zit hij al in de auto en bij aankomst blijkt hij al meerdere personen te hebben getipt. Justin bevestigt de Zwarte Ibis. Net voor het helemaal donker is komen nog enkele vogelaars de vogelkijkhut binnen.

De volgende ochtend is het dringen in de hut. De Zwarte Ibis laat zich nog even zien, vliegt op richting zuid en iedereen vreest dat hij verdwenen is. Na enig zoekwerk wordt de Ibis teruggevonden, eerst nabij de Tochtsloot, later in een weiland in het gebied 'De Haan' nabij café Hanneke, op de grens van Beers en Gassel.

De dagen daarna vertoont de Zwarte Ibis zich op de slaapplaats bij plas 5, foeragerend in het weiland in De Haan, nabij café Hanneke en de laatste paar dagen ook in een weiland op de Geest.

Vrijdag 10 januari strijkt de Zwarte Ibis om kwart voor vijf weer neer op de zandbank-slaapplaats in plas 5. Om 17.05 uur heeft Jeroen Haas de vogel nog gezien voordat het helemaal donker is, bij de vogelkijkhut. Zaterdag 11 januari is de Zwarte Ibis niet meer gemeld, ook zondag 12 januari heeft hij niet overnacht op plas 5 en is hij die dag ook niet meer gezien.

Twee keer eerder rondom Nijmegen

- 14 oktober 1932: minstens 1 exemplaar dood bij Nederasselt – Avifauna Nederland deel 1
- 8 april 1984: 1 exemplaar overvliegend noord – Gert Jan Caspers (determinatie door Gert Jan op onzeker gezet)

In de jaren 1988 – 1990 is in de omgeving van de Vilt te Beugen regelmatig een Hadada Ibis waargenomen.

Foto in koptekst: Vincent Sanders

De Zwarte Ibis op zijn dagelijkse fourageerplek

Foto: Harvey van Diek

Nijmeegse Fraters in Berlijn

Justin J.F.J. Jansen, justin.jansen@gmail.com

Nee we hebben het niet over een lid van de broedercongregatie die uit Nijmegen naar Berlijn is verhuisd, maar over enkele van die inmiddels zeldzaam geworden vinkachtigen, die hun permanente verblijfplaats gevonden hebben in het Museum für Naturkunde in de Duitse hoofdstad. Frater *Carduelis flavirostris* was vroeger niet ongewoon in het Rijk van Nijmegen, en tot 1993 een regelmatige gast in soms grote aantallen (Gielen 2013). Maar de laatste jaren is de soort niet tot nauwelijks meer vastgesteld.

Berlijnse vogels

Terwijl ik bezig was met documentatie en onderzoek naar andere soortgroepen, stootte ik per ongeluk op de laden met hierin Fraters. Met het idee, wie niet waagt die niet wint, kwam ik tot mijn schrik enkele Fraters tegen uit Nederland. Nota bene waren deze twee vogels ook nog eens in het Rijk van Nijmegen verzameld. De vogels die aanwezig zijn:

- (eerste-winter) mannetje van 21 november 1901
- (eerste-winter) mannetje van 24 januari 1907
- (eerste-winter) vrouwtje van 24 januari 1907

Alle vogels werden verzameld in Nijmegen, en eindigden in de collectie van Albert Ehmcke. Ehmcke werd geboren in Danzig (Duitsland) voor 1860 en stierf vermoedelijk te Berlijn na 1913. Hij werd juridisch opgeleid en had gedurende lange tijd een betrekking aan de arrondissementsrechtbank in Berlijn. Ehmcke had een grote verzameling van allerlei archivalia waar vogels maar een klein onderdeel van uitmaakten. Toch publiceerde Ehmcke diverse malen tussen 1880 en 1904 over vogels, en hield hij lezingen. Hij woonde een Internationaal Vogelcongres bij in 1906 en was lid van het Deutsche Ornithologische Gesellschaft. Ook beschreef hij de inmiddels niet meer valide soorten:

- *Buteo zimmermannae* Ehmcke, 1893 (= *Buteo buteo vulpinus*)
- *Alauda subalpina* Ehmcke, 1903 (= *Alauda arvensis arvensis*)
- *Alauda sordida* Ehmcke, 1904 (= *Alauda arvensis arvensis*)

Ehmcke woonde het grootste deel van zijn leven in Berlijn, in 1882 aan de Potsdamerstrasse en in 1905 aan de Hardenbergstrasse. Ehmcke had in 1906 nog maar een been; het is onbekend wie de Nijmeegse vogels daadwerkelijk heeft verzameld.

Dankwoord

De auteur is de 'Stichting P. A. Hens Memorial Fund' dankbaar voor het financieel mogelijk maken van het bezoek aan het Berlijnse Museum.

Literatuur

Digitale Avifauna Vogelwerkgroep Nijmegen - Frater, Gielen S. - 2013
www.nijmegen.waarneming.nl (bezocht op 7 januari 2014)

Frater - Carduelis flavirostris, mannetje
(verzameld te Nijmegen, op 24 januari
1907), Museum für Naturkunde,
Berlijn, Duitsland, 27 september 2013
Foto: Justin J. F. J. Jansen

Frater - Carduelis flavirostris,
mannetje (verzameld te Nijmegen,
op 21 november 1901), Museum für
Naturkunde, Berlijn, Duitsland, 27
september 2013 (Justin J F J Jansen).
Foto: Justin J. F. J. Jansen

Jaarverslag secretariaat VWG over 2013

Op 1 januari 2014 hadden we 223 betalende leden, waaronder 26 gezinsleden. Dat waren er 12 meer dan exact 1 jaar eerder (toename met 5,6%). Er waren 5 opzeggingen, waaronder 2 royementen omdat na herhaalde pogingen de contributie niet inbaar bleek. Daar stonden 17 aanmeldingen tegenover. De Vogelcursus leverde ook dit jaar weer nieuwe leden op. Het digitale ledenbestand werd verder geüpdatet en gezuiverd.

Belangrijke bestuursactiviteiten:

- Het bestuur kwam in 2013 drie keer bijeen om de lopende zaken te bespreken, de ALV voor te bereiden en nieuw beleid uit te zetten. Er werd, met name door Arie en Siem, werk gemaakt van het herschrijven van de statuten en het huishoudelijk reglement waardoor het leesbaarder en meer bij de belevingswereld van de leden aansluitende stukken moeten worden. Aanleiding tot het herschrijven was onze geringe slagkracht bij het beroep tegen het peilbesluit van het Waterschap.
- Besloten is de website in een nieuw jasje te steken. Doelstellingen hierbij zijn de website te veranderen in een eenvoudig, maar helder visitekaartje van de VWG en tevens een platform waarop informatie kan worden gevonden en gedeeld. Ook de aanmelding van nieuwe leden kan middels de website volledig digitaal worden afgehandeld
- De discussie over de begrenzing van het werkgebied is afgerond. Er zijn geen wijzigingen doorgevoerd.
- Het bestuur is er, door het begrijpelijke tussentijds afhaken van André Nagelhout, niet in geslaagd om de opvolging van Jos van Oostveen als bestuurslid rond te krijgen.
- Uit de reserveringspot voor bijzondere bestemmingen werden enkele initiatieven door het bestuur met een bijdrage ondersteund: wederom € 150 voor Wilfried de Jong en de Lentse huiszwaluwen en voor Bram Ubels een bijdrage van € 150 voor zijn ringwerk in de Ooijse Graaf. Daarnaast sponsorde de VWG voor de nieuwe vogelatlas de Zwarte Stern voor een bedrag van € 100.

Een subsidieverzoek van Huub Thoonen (nestkasten VWG Boxmeer) werd afgewezen mede omdat het activiteiten betreft die deels buiten ons werkgebied vallen.

- Inmiddels betaalt 85% van de leden de contributie via incasso. De penningmeester wil dat percentage nog hoger krijgen.
- We kunnen met ingang van 2014 helaas geen gebruik meer maken van de geliefde locatie Natuurplaza voor de VWG bijeenkomsten. Het Natuurmuseum aan de Gerard Noodtstraat is bereid gevonden ons voor onze bijeenkomsten onderdak te bieden. Waarvoor onze dank!
- Er kwamen bij het bestuur diverse vragen binnen over vogelonvriendelijke maatregelen waar verontruste bewoners mee geconfronteerd werden. Voor zover mogelijk hebben we deze bewoners advies gegeven. Het bestuur is wel van mening dat wij niet deelgenoot willen worden van te voeren acties.
- De VWG was aanwezig met een stand op de Sovondag in Ede. Het resultaat viel wat tegen. We zullen in de toekomst slechts deelnemen als we voldoende attractief

materiaal te bieden hebben.

- Het bestuur heeft de pogingen ondersteund om te komen tot een eigen VWG inventarisatieprogramma voor 2014. In dit kader is overlegd met de Provincie, Staatsbosbeheer en SOVON.
- Het bestuur heeft vastgesteld dat eigen leden bij excursies voorgaan.
- Voor wat betreft de autokostenvergoeding voor chauffeurs bij excursies heeft het bestuur een richtlijn vastgesteld. Uitgangspunt blijft dat de chauffeur uiteindelijk bepaalt en dat vooraf afspraken worden gemaakt.
- Het bestuur heeft al voorzichtig vooruitgeblikt naar het jubileumjaar 2015.

Overige activiteiten binnen de VWG.

- Er werd door Wilfried de Jong een subsidie van € 1700 binnengehaald bij VBN. Daarmee zijn flyers gedrukt die verspreid zijn in Lent. Achter het Thermion zal 19 april 2014 een infopaneel geplaatst worden over de Huiszwaluwen. De VWG heeft zich wel garant moeten stellen voor onderhoud en eventuele verwijdering van het bord.
- Er werd in het afgelopen jaar een uitgebreid en gevarieerd excursieprogramma aangeboden waarvan gretig en in grote getale gebruik gemaakt werd door zowel leden als niet-leden. Helgoland werd dit jaar georganiseerd door Pieter Bruijsten.
- Dit jaar werd er slechts één lezingenavond gehouden:
Het visueel jaaroverzicht van Harvey van Diek werd gecombineerd met een Suriname-impressie door Paul Gnodde.
Het jaaroverzicht werd voor het laatst door Harvey gepresenteerd. Bram Ubels neemt zijn taak over en zal daarbij door Peter Hoppenbrouwers worden ondersteund.
- De digitalisering van de Mourik is nagenoeg afgerond waardoor alle oude jaargangen via internet als PDF-bestand beschikbaar zijn.
- Het meerjarenproject van de digitale avifauna ging zijn derde schrijfwinter in en heeft inmiddels 226 soorten online waarmee (toch pas) 56% van de klus af is.
- Ook dit jaar verscheen de Mourik weer driemaal. Het tweede nummer was een Groesbeekspecial als hommage aan onze Sovon-vrijwilliger van het Jaar Henk Klaassen. De redactie (Chris van der Heijden, Vincent Sanders en Hans Wegman) lijkt zijn draai gevonden te hebben.
- De Vogelcursus, een reeds zeer lang bestaande activiteit van onze VWG, is ook in 2013 weer gegeven. Hulde voor de trekkers Sjaak van de Berg en Peter Hoppenbrouwers!
- Onze leden zijn zeer actief. Er is op allerlei terreinen door onze leden geteld. De indrukwekkende lijst bevat tellingen van slaapplaatsen, kolonievogels, gierzwaluwen, BMP, PTT, MUS, tuinvogels, roofvogels, watervogels, Kerkuilen, ganzen en zwanen, de bekendtelling en de midwintertelling. Het nieuwe Atlasproject werd daar nog aan toegevoegd. Ook werden speciale tellingen gewijd aan De Bruuk.
- Peter Hoppenbrouwers wordt de nieuwe coördinator voor het VWG-inventaristieprogramma. Hierbij zal – op termijn – het gehele werkgebied worden betrokken en zal geprobeerd worden het aantal tellers met voldoende kwaliteit te verhogen. Hierbij zal een beroep worden gedaan op Sovon.
- De vuilstortbult bij De Bruuk en de Millingerwaard werden in gebruik genomen als

nieuwe trektelposten.

Onze hoofddoelstelling als vogelwerkgroep is mede door dit laatste punt afgelopen jaar weer erg mooi naar voren gekomen.

Er waren ook tegenvallers dit jaar.

- Het bestuur slaagde er niet in om tot een volledige bezetting te komen. Belangrijke taken zoals de wetlandwacht, planologische kwesties en het lezingenprogramma konden slechts gedeeltelijk en dan nog met kunst-en-vliegwerk gedaan worden.
- Het bestuur is er niet in geslaagd concrete jeugdactiviteiten te ontwikkelen. In de nieuwe statuten is het jeugdbeleid nadrukkelijk opgenomen. De invulling zal moeten plaatsvinden door initiatieven vanuit de leden.

2014 - Het jaar van de Spreeuw

Chris van der Heijden en Sjak Gielen

Al behoort de Spreeuw tot de meest algemene soorten ter wereld, in Nederland neemt de soort sterk in aantal af. De precieze oorzaken van de achteruitgang zijn nog niet bekend. Mede daarom hebben Sovon en Vogelbescherming 2014 uitgeroepen tot het Jaar van de Spreeuw. De spreeuwenstand gaat vanaf eind jaren zeventig achteruit. Over de periode 1984-2012 is de broedpopulatie in Nederland zelfs met gemiddeld 4% per jaar afgenomen. Daardoor resteert momenteel minder dan 40% van de populatie van medio jaren tachtig. In de laatste tien jaar is de negatieve trend wat afgezwakt, maar bedraagt die nog steeds meer dan 2% per jaar. In het nu volgende leggen we het artikel over de spreeuw uit onze eigen avifauna onder het vergrootglas om te zien hoe het eigenlijk in ons eigen werkgebied gaat met de spreeuw.

Voorkomen in het werkgebied

De Spreeuw is in ons werkgebied het hele jaar door te zien. Het is met meer dan 2000 broedparen een zeer algemene broedvogel. De soort trekt ook door en naar schatting verblijven in de winter tussen de 1000 en 4000 exemplaren in het werkgebied.

De Spreeuw wordt nagenoeg overal in het werkgebied als broedvogel aangetroffen. Op atlasblokniveau (5 km²) is de bezetting zelfs 100%. De dichtheden variëren van hoog in de Betuwse boomgaarden en stedelijk gebied (Nijmegen, Gennep, Boxmeer) tot laag in uitgestrekte bos- en heideterreinen (Bergerheide, De Hamert, Groesbeekse bossen en Reichswald). Ook de Nijmeegse Heuvelrug kent een lage bezetting.

Biotoop

Halfopen en soms besloten landschappen met veel grasland, opgaand geboomte en boerenerven evenals vochtige open graslandgebieden vormen zeer geschikt habitat voor de soort. Het stedelijke gebied is van groot belang zodra voldoende groen aanwezig is in de vorm van plantsoenen, parken en graslandstroken. In de bebouwde kom wordt veelal gebroed onder dakpannen of holtes in gebouwen terwijl in het buitengebied vooral boomholtes gebruikt worden, zoals oude nestholten van Grote Bonte Specht of ingerotte plekken in stammen.

Veranderingen

Tot 2000

Het landelijke beeld laat een toename zien tot halverwege de 20^e eeuw. Maar vooral in het laatste kwart van deze eeuw zijn de aantallen met name in bosgebieden behoorlijk afgenomen. Omzetting van weiland naar bouwland en ontwatering van graslandgebieden hebben geleid tot een verminderd prooiaanbod voor de Spreeuw. Dat hoogproductieve graslanden zeer frequent gemaaid worden (in theorie gunstig voor Spreeuwen) biedt blijkbaar onvoldoende soelaas. Het voedselaanbod is vermoedelijk te gepiekt en voedselvluchten van en naar de nestplaats zijn tegenwoordig vaak onrendabel lang. Alleen heel lokaal weten zich clustertjes Spreeuwen te handhaven in bosgebieden, vaak aan de rand.

In oostelijk Noord-Brabant is deze afname in ieder geval vastgesteld (Poelmans & van Diermen 1997, Gabriëls *et al.* 1994).

Ook op het landgoedbos van de Elshof tussen Nijmegen en Malden daalde het aantal territoria van 43 in 1977 tot slechts 4 in 1995 om daarna weer op te kruipen tot 15 in 2000. De afname had in ieder geval niets van doen met verminderende nestgelegenheid, want die verbeterde alleen maar door toenemende aantallen Grote Bonte Spechten.

In stedelijk gebied heeft de soort een tijdlang de wind mee gehad door uitbreidende bebouwing in combinatie met aantrekkelijke groenvoorzieningen (veel gazons en speelvelden: zwaar bemest, vaak gemaaid en dus veel voedsel bereikbaar). Het is onbekend tot wanneer deze toename plaatsvond. Inbreiding van stedelijk gebied (minder groen), andere bouwwijze van huizen (betonpannen in plaats van holle dakpannen) en wellicht ook intensief gifgebruik in gazons (minder voedsel) maken broeden in recente tijden minder aantrekkelijk.

Vanaf 2000

In de MUS-tellingen vertoont de Spreeuw landelijk op indexbasis tussen 2007 en 2011 een regelmatige, maar sterke afname met 27%. Voor het stedelijk gebied van Nijmegen werd een vergelijkbare daling vastgesteld. Uit de gegevens blijkt dat de Spreeuw ook lang niet in alle postcodegebieden werd aangetroffen. Vooral in de centrale, dichtbebouwde wijken ontbreekt de soort blijkbaar.

Er zijn in het werkgebied helaas geen recente inventarisatiegegevens beschikbaar uit het niet-stedelijke gebied. De indrukken van oudere waarnemers wijzen echter op aanhoudende

afname. Het is niet ondenkbaar dat de Spreeuw binnenkort op de Rode Lijst verschijnt.

Voorkomen buiten de broedtijd

Spreeuwen broeden sterk synchroon. Ieder jaar blijkt dat opnieuw wanneer eind mei plotseling groepen verschijnen bestaande uit adulte vogels en vele luidruchtige jongen. Buiten de broedtijd vertoont de Spreeuw een verspreiding die vooral bepaald wordt door de aanwezigheid van voldoende voedsel. Zo weten Spreeuwen vers gemaaide graslanden doorgaans snel te vinden. In de periode eind juli en begin augustus kunnen Spreeuwen heel schaars zijn in het werkgebied als de eigen vogels deels al weg zijn en er nog geen aanvoer van elders is geweest. De soort is in de nazomer maar lastig te verjagen uit de kersenboomgaarden van de Betuwe. Vochtige voedselrijke graslanden en pas geploegde akkers worden zowel bezocht in najaar, winter als voorjaar. In steden worden vooral gazons en sportterreinen opgezocht. Naarmate het kouder wordt verschijnen Spreeuwen ook meer op voederplaatsen. Tijdens strenge vorst kan de soort vrijwel verdwenen zijn uit het buitengebied en des te talrijker opduiken in de steden. Bij een integrale telling van wintervogels in Nijmegen in 1984 (zachte winter) en 1985 (strenge winter) werd een verdrievoudiging van de aantallen vastgesteld in nieuwbouwwijken met veel groen en in dichte bebouwing met weinig groen. In zeer recente nieuwbouwwijken en in oudere wijken met vrij veel groen was sprake van verdubbeling.

Trektijd

De in het werkgebied broedende Spreeuwen zijn deels stand- en deels trekvogel. De trekkers verkiezen een iets zuidelijker winterverblijf in België, Noordwest-Frankrijk en Zuid-Engeland. Vanaf september/begin oktober trekken de eigen broedvogels weg. Daarna passeren half oktober Duitse en Scandinavische Spreeuwen en tenslotte eind oktober en november de Finse, Poolse en Russische vogels. De piek van de doortrek in het najaar ligt in de tweede helft van oktober en de eerste novemberweek. Indrukwekkende slierten volgen soms de contouren van het landschap. Dat er dan grote aantallen op de trektelposten kunnen passeren is te zien in de tabel waarbij het op topdagen kan gaan om fronten die kilometers breed zijn.

Telpost	Datum	Dagmaxima	Maximale uurgemiddelde
De Hamert - Bergen	07-04-2013	21.525	341
Maldens Vlak - Heumen	10-10-2010	20.000	172
Gebrande Kamp - Middellaar	15-10-2007	8.013	341
De Kampen - Gassel	10-10-2010	45.870	842

In het voorjaar trekken Spreeuwen door vanaf half februari. De meeste vogels passeren echter van half maart tot begin april.

Winter

Spreeuwen slapen buiten de broedtijd graag samen en hebben daar wat voor over. Bij een slaapplek op het universiteitsterrein Heijendaal in Nijmegen, midden jaren zeventig, was te zien hoe wolken van zeer ver (vermoedelijk Noord-Brabant) aankwamen. Grote slaapplekken zijn vaak maar tijdelijk in gebruik. De aanwezigheid van te veel predatoren, acties van buurtbewoners ('overlast') of andere factoren maken vaak een eind aan de aanwezigheid. Spreeuwen slapen graag in rietvelden, dichte bosjes of bos met dichte struikgroei, maar ook

wel op andere plekken, soms zelfs gebouwen. Gezamenlijke slaappleatsen van Spreeuwen zijn bekend uit alle jaargetijden maar vooral in het winterhalfjaar kan het daarbij gaan om grote aantallen. De aantallen lagen in de vorige eeuw duidelijk hoger dan tegenwoordig, nu de 10.000 niet meer gehaald wordt.

Slaapplaats	Datum	Aantal
Heumen - uiterwaarden	17-03-1985	200.000
Ooijpolder - Paardenwei	03-11-1997	200.000
Molenhoek - Lierweg	23-02-1984	100.000
Nijmegen – Brabantse Poort	27-01-1994	100.000
Nijmegen - Malvert	31-03-1987	30.000

Help mee in het Jaar van de Spreeuw

Ook in ons werkgebied gaat de Spreeuw achteruit, maar er ontbreken dus nog veel gegevens. We weten ook nog maar relatief weinig over alle oorzaken die aan de achteruitgang ten grondslag liggen. Feit is wel dat het ook in omringende landen slecht gaat met de Spreeuw. Op Europees niveau is de soort in de periode 1980-2011 met 52% afgenomen, en ten opzichte van 1990 met 6%.

In het Jaar van de Spreeuw willen Sovon en Vogelbescherming Nederland meer te weten komen over het broedsucces en de verspreiding van de Spreeuw. Alle hulp bij tellingen en nestkastprojecten is daarbij dus welkom zodat we ook voor onze eigen regio een completer beeld krijgen. Kijk op www.jaarvandespreeuw.nl naar wat je kunt doen om te helpen en voor meer achtergrondinformatie.

Literatuur

Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2) GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

Brouwer P., Gorissen R., Hagemeijer W. & Helmer W. 1985. Vogels van de Ooypolder. Van Hoorn Nijmegen.

van Dijk A. 2002. Spreeuw *Sturnus vulgaris*. pp. 458-459 in SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrata Survey-Nederland, Leiden.

Hustings F. De Elshof en zijn broedvogels in 1977 en 1984-2000. In De Mourik 2003-1 pg 32-41.

Hustings F. Integrale telling van wintervogels in Nijmegen in januari 1984 en 1985. In De Mourik 1996-3 pg 62-95.

Hustings F., van der Coelen J., van Noorden B., Schols R. & Voskamp P. 2006. Avifauna van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

Schoppers J. Vijf jaar MUS, de Merel heeft het moeilijk in Sovonnieuws 2012-1 pg 12-13.

Vogelbescherming Nederland. Stadsvogelbalans 2013

<http://www.trektellen.nl/grafiek.asp?soort=397&telpostland=1&telpost=4&Jaar=None&Jaar2=All&my=year&eerstemaand=7&au=hr>

Ander faunanieuws 2014-1

Sjak Gielen en Peter Hoppenbrouwers (peter.hoppenbrouwers@planet.nl)

1000-soorten 2013

Zowel Vincent Sanders als Jan Jacobs zijn er in geslaagd om in hun gemeente (resp. Millingen aan de Rijn en Groesbeek) 1000 (flora- en fauna-)soorten waar te nemen. Vincent kwam tot 1052 en Jan tot 1097. Een leuke en knappe prestatie.

Libellen

De **Bruine winterjuffer** overwintert als imago (volwassen) op takjes en houdt zich door de lage temperaturen stil en vliegt dan niet. Een bekende plek zijn de Hatertse Vennen maar ook in de uiterwaarden, de Millingerwaard, overwintert deze soort.

Hymenoptera

In Gennep werden door Piet Smeets 4 gallen gefotografeerd van de **Colanootgalwesp** (*Andricus lignicolus*). Geen zeldzame, maar wel een mooie gal. Via een boorgaatje zal het wespje t.z.t. de gal verlaten.

Colanootgalwesp, Gennep, 1 februari 2014
Foto: Piet Smeets

Meidoornspanner, Oeffelt, 10 januari 2014
Foto: Eric Poulsen

Dagvlinders

Ook deze winter is er weer gezocht naar eitjes van de **Bruine Eikenpage** op Mulderskop en eitjes van de **Sleedoornpage** op de Kraaijenbergse Plassen.

Op Mulderskop werden nu, in tegenstelling tot vorig jaar, nauwelijks nog eitjes gevonden hetgeen het ergste doet vrezen voor de komende zomer.

Bij de Kraaijenbergse Plassen ging het gemakkelijk met het zoeken naar eitjes van de **Sleedoornpage**. Een kleine dertig eitjes werden gevonden op twee plaatsen rondom de plassen. Het warmere winterweer lokt nu, half februari, al overwinterende imago's van **Dagpauwoog**, **Kleine vos** en **Atalanta** naar buiten.

Nachtvlinders

Theria primaria, de **Meidoornspanner**, is een lastig te determineren en zeldzame spanner die met een behoorlijke populatie in het Maasheggenlandschap bij Oeffelt is aan te treffen. Er moet wel in het donker en in de maanden januari t/m maart voor op pad worden gegaan.

Zoogdieren

Na meer dan 50 jaar afwezigheid is de **Otter** weer terug in de Gelderse Poort. Otters raakten zo'n 25 jaar geleden uitgestorven in Nederland. Vanaf 2002 werd een succesvol herintroductieproject gestart in de moerasgebieden van de Weerribben-Wieden en Zuid Friesland. Via de Gelderse IJssel hebben de dieren, blijkens gevonden sporen, de Gelderse Poort bereikt. Een cameraval heeft begin januari het onomstotelijke bewijs geleverd met beelden van een volwassen Otter. De Provincie Gelderland heeft in 2013 al loopplanken voor Otters (en andere dieren) aangebracht onder de brug bij de Hubertusweg in Ooij waardoor de beesten de verharde weg kunnen omzeilen. De waarnemingen concentreren zich vooralsnog in het grensgebied van Ooijpolder en Duitse Düffel. Er wordt nu onderzocht of er wellicht al sprake is van meerdere exemplaren.

Otter, 19 janurati 2014, Duffelt

Foto: Bart Beekers

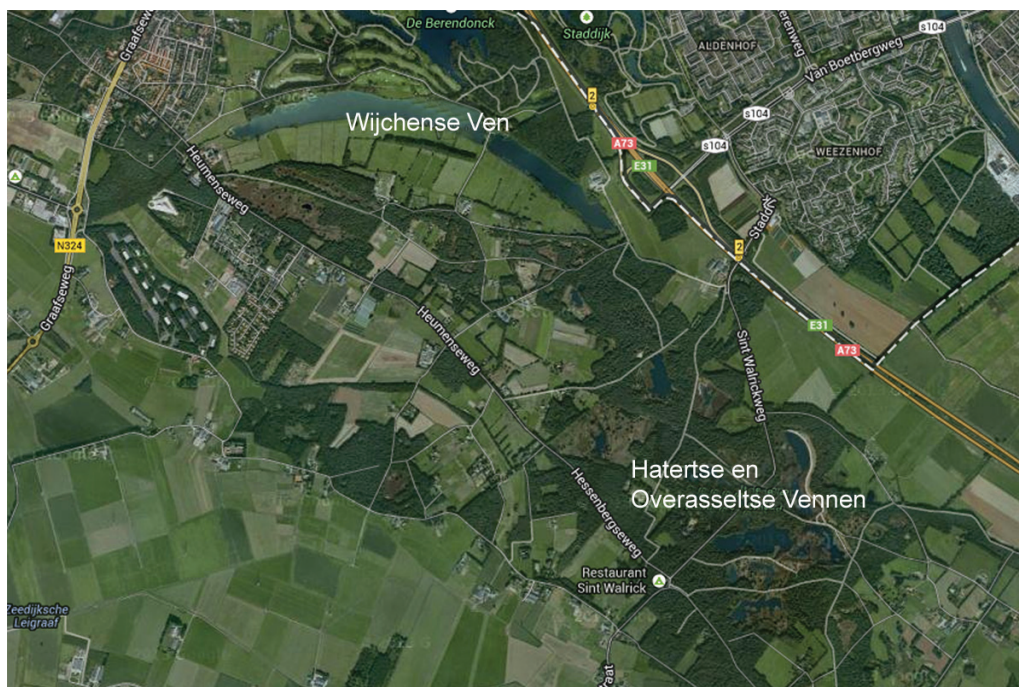
Kijktip: Op zoek naar steltjes in de Hatertse en Overasseltse Vennen!

Peter Hoppenbrouwers, peter.hoppenbrouwers@planet.nl

In de komende maanden komen weer veel vogels terug uit zuidelijker oorden. Veel bosvogels zullen dan verbaasd opkijken als ze terugkomen in het vennengebied. Afgelopen najaar is daar veel veranderd. Het aangrenzende gebied rondom de vennen is grotendeels vrijgemaakt van bomen, de bodem is afgegraven, en het heeft hierdoor een opener karakter gekregen. Met deze ingrepen hoopt Staatsbosbeheer de kwaliteit van het vennengebied te verbeteren. Lagere vegetatie is her en der weggehaald zodat je nu goed kan zien wat er langs de randen van de vennen loopt en zwemt.

In het weekend is het druk met (vaak loslopende) honden en allerlei vormen van recreatie rond het middaguur en de rest van de middag. Als je gaat in het weekend, ga dan vroeg kijken! Door de week is het daar veel rustiger.

Omdat het nu veel opener is, is het een mooie overzichtelijke plek geworden om doortrekkende steltlopers waar te nemen, die prima vanaf het pad te zien zijn. Goede locaties hiervoor zijn rondom het Wijchense Ven, Eendenvén, Langven en Botersnijdersven. En er zijn aan de randen van het vennengebied nog meer open plekken gemaakt. Op trek komen hier stiekem behoorlijk wat steltjes door, zoals Groenpootruiter, Bosruiter, Watersnip, diverse plevieren en wie weet wat nog meer?! Ik ben benieuwd...

Waarnemingsoverzicht 1 november 2013 t/m 31 januari 2014

Bram Ubels, bramubels@hotmail.com

Na een aantal winters die streng genoemd mogen worden hebben de IJsvogels weer eens een meevallertje. Het is een winter van niets. Oké, er zou nog wat kou kunnen komen maar het op het moment van schrijven zit ik op het balkon in het zonnetje en ik heb het écht niet koud! In het bos is het al een drukte van jewelste. De stad ontwaakt weer met een voorjaarsgevoel van zingende Merels. Hebben we wel überhaupt wel winter gehad? Wel typische wintersoorten in ieder geval, dat is zeker. Dit overzicht toont waarnemingen uit november, december en januari.

Wat duikers betreft was het een stuk rustiger dan vorige winter. Wel zwom er 3 november een adult winterkleed **Parelduiker** rond bij Gennep, de dag erna was de vogel al gevlogen. Op 1 en 26 januari was een **Kuifduiker** aanwezig bij resp. de Ewijkse plaat en de Duivelskolk bij Weurt. Winterwaarnemingen van **Geoorde Futen** zijn schaars. Op 4 december zwommen er twee rond op het Reindersmeer. Zouden het locals zijn? Op 4 november en gedurende januari verbleef een **Grote Aalscholver** op de Kraaienbergse plassen (KBP) die nogal eens van plas wisselde. Uit Wijchens ven, de Ooijse Graaf, de KBP, Slijk-Ewijk en in de Erlecomse waard werden waarnemingen van een **Roerdomp** doorgegeven. In alle gevallen bleef het bij één waarneming. De Millingerwaard moet 10 november bijna volledig wit gekleurd zijn geweest toen er 74 **Grote zilverreigers** werden opgeschreven. Bij de Oude Waal zaten er maximaal 38. De milde winter heeft relatief veel **Ooievaars** wat reistijd gescheeld. Er zijn er opvallend veel in het werkgebied blijven hangen in vergelijking met voorgaande winters. De KBPlassen zijn 's winters altijd goed voor noordelijke duikeenden en duikers, maar dat niet alleen. Op 27 december werd er juist een zuidelijke soort ontdekt. Op een wulpenslaapplaats in plas 5 zat die avond een **Zwarte Ibis**. De volgende ochtend werd de vogel teruggevonden tussen Beers en Gassel waar de vogel twee weken verbleef. Dit was pas de tweede waarneming van deze soort voor de regio. 2013 Was een invasiejaar voor Zwarte Ibis en dus is het zeer aannemelijk dat we hier met een wilde vogel te maken hadden. Op 10 november vloog nog een late **Lepelaar** over de Hamert. Een meer winterharde Lepelaar verbleef tot 9 december in de Lentse waard maar toen werd zelfs deze milde winter 'm teveel. Gelijk heeft-ie. Vanaf 1 december overwinterden **Wilde Zwanen** in de regio. Voornamelijk het Brabantse deel doet het aardig met een maximum van 40 vogels overvliegend bij De Zittert, Grave. De Vale Peel bij Westerbeek was grootleverancier voor **Kleine Zwanen** met 310 vogels ter plaatse. Er werden alleen 'foute' **Dwergganzen** waargenomen. Bij het Wellsche meer verbleven grote kuddes **Toendrarietganzen** tot zo'n 5500 stuks! Succes met het vinden van die ene **Kleine Rietgans** ;). En toch lukte dat sommige waarnemers in meerdere gebieden met een maximum van drie bij Bleijenbeek. Bij Bommel, Middelaar en het Circul werd een **Rotgans** gevonden. Weinig **Roodhalsganzen** deze winter maar het is natuurlijk niet voor niets een zeldzame soort. Bij Afferden, Bergen en in het Circul was het raak waarbij de laatste de enige long-stayer was. Aardige aantallen **Bergeenden** besloten hier te blijven met max 28 bij, hoe toepasselijk, Bergerden. Op een enkele uitzondering na kwamen alle waarnemingen van **Casarca's** van de KBP5 waar tot 25 vogels de

nacht doorbrachten. Het is een magere winter voor **Pijlstaarten** met max 21 vogels op de Oude Waal. De inmiddels bekende vrouw **Witoogeend** van het blindeninstituut in Grave maakt af en toe een uitstapje naar de KBP5 maar duikt ook regelmatig onder op een onbekende verblijfplaats. Gedurende heel januari verbleef een wel heel fraaie groep **Toppers** op de KBP, met name op plas 7. De groep bereikte een hoogtepunt van liefst 27 vogels. Een **Eider** op de Kaliwaal was één van de eerste soorten die een waarnemer kon noteren op zijn jaarlijst toe hij deze op 1 januari vond. De vogel was alleen deze dag ter plaatse. De dag ervoor, oudejaarsdag dus, zat een bijzonder fraaie groep van **9 Grote Zee-eenden** op het Grote Grindgat bij Weurt. Deze groep staat leuk op de plaat! **Nonnetjes** komen laat aan, eind november werden de eerste waargenomen. Bij Beugen verbleef een groep van 20 gevolgd door de KBP5 met een

Kleine Rietgans, Erlecom, 17 november 2013

Foto: Vincent Sanders

maximum van 18. Mooie eendjes! **Grote Zaagbekken** komen min of meer gelijktijdig aan met een maximum van 13 op de Oude Waal. Enkele vogelaars hadden 15 november een nieuwe regiotick toen twee **Middelste Zaagbekken** op KBP7 zwommen. Het staartje van de **Rode Wouwentrek** viel nog net in deze periode. In november kwamen nog zeker zes Rode Wouwen door waarna er nog twee decemberwaarnemingen volgden. Op 9 december en 26 januari kwamen de enige winterwaarnemingen van **Bruine Kiekendieven** binnen, beide uit de Ooijpolder. **Blauwe Kiekendief** is in deze maanden een stuk algemener hoewel ook schaars in sommige delen van de regio. Leuk was een slaapplek op de Hamert waar tot acht vogels overnachtten. Net wat ten noorden van Maasbommel werd 23 november de enige **Ruigpoot-buizerd** gemeld. Naast wat vaste plekjes zijn **Slechtvalken** verspreid door de hele regio aan te treffen. Leuk om te noemen is nog de waarneming van drie vogels bij elkaar bij de KBP. Een klein aantal **Smellekens** hebben hier overwinterd. November was goed voor wat **Kraanvogel-trek** maar het bleef vrij bescheiden. Op een groep van 200 vogels over Groesbeek na telden de groepen maximaal 37 vogels. Eind januari kwamen ook drie groepen van resp. 38,40 en 33 over. In de Bemmelse polder zat 10 november een wel hele late **Kleine Plevier**. De Slechtvalk op de Stevenstoren in Nijmegen heeft zeker drie **Goudplevieren** te pakken gekregen. Best knap, want zoveel komen er niet over. In de wintermaanden slechts enkele kleine groepjes of

solitaire vogels. **Witgatten** hebben in kleine aantallen overwinterd, er werden vooral solitaire vogels aangetroffen. 8 december werd een **Oeverloper** gezien bij de Kaliwaal en bij Ressen bleef er één de hele winter hangen. Van **Tureluur** werden geen winterwaarnemingen meer gedaan na 7 november. Op 11 november zat een late **Zwarte Ruiter** in de Bemmelse polder waarna nog één waarneming werd gedaan op 24 november, snel naar zuid vliegende over de Millingerwaard. Begin november verbleven nog enkele **Groenpootruiters** in de regio maar na de 11e was alles echt vertrokken. Op 15 november werd een waarneming verrast door een **Rosse Grutto** in het Circul die daar gefotografeerd kon worden. Her en der kan men nog weleens een Houtsnip optrappen. De Slechtvalk op de Stevenstoren ving er ten minste zes! Op 23 januari vlogen 32 **Watersnippen** op uit de Bruuk. Elders in de regio werden ook groepen tot 22 vogels gezien. De Kuilen bij Langenboom was verreweg de beste plek om **Bokjes** te zien. Vogelaars met geduld, goede ogen en een beetje mazzel konden daar tot 8 exemplaren zien zitten. In het Zwanenbroekje zaten er ook zeven. Weer in het kader van late steltlopers: op 10 november verbleef een **Kemphaan** in het Circul. Dat de meeuwenlaapplaats op KBP7 weer bezet is mag gezegd worden met een aantal van 11.000 **Kokmeeuwen**. **Geelpootmeeuwen** waren wel aanwezig gedurende de gehele winter maar wel in kleine aantallen. Nergens werden meer dan twee vogels bij elkaar gezien. **Pontische Meeuwen** werden net een tikkeltje vaker gezien. **Kleine Mantelmeeuwen** zijn in november nog wel te zien zij het in

Oeverloper, Ressen, 15 december 2013

Foto: Pieter Doorn

kleine aantallen maar in december en januari zijn ze echt zeldzaam. In beide maanden werden drie waarnemingen gedaan. Behalve dat er her en der solitaire vogels zaten, waren er in Grave en in de Millingerwaard roestplaatsen van **Ransuilen** met resp. vijf en zes exemplaren. Op de bekende plekken waren **Middelste Bonte Spechten** actief. Een lekker late **Boerenzwaluw** verliet 8 november het werkgebied en vijf dagen later deed een **Huiszwaluw** hetzelfde.

Leuk was de waarneming van een **Grote Pieper** kort ter plaatse op de Hamert op 9 november. Later, op 15 november, zat een Grote Pieper kortstondig ter plaatse in de Maasuiterswaarden. Bij Afferden (37) en in De Bruuk (21) fourageerden mooie groepen **Waterpiepers**. **Witte kwikstaart** is in de regio een schaarse wintergast, normaal gesproken. Deze winter was mild genoeg om een flink aantal Witte kwikken te kunnen huisvesten. Bij Heijen werd een maximum gehaald van 110 vogels bij elkaar. Een beste wintergroep. Ook overwinterden op meerdere plaatsen **Grote Gele Kwikstaarten**. Zoals te verwachten viel, waren **Roodborsttapuiten** niet zeldzaam deze winter en bleven ook relatief veel **Zanglijsters** hangen. 8 November was een dag met prachtige lijsterstrek toen 8515 **Kramsvogels** en 2229 **Koperwieken** over de Hamert vlogen. Op 8 november trokken twee **Beflijsters** zuidwaarts over de Hamert. Op 9 november kwam er daar weer een over en 2 november zat er één ter plaatse bij Milsbeek. In totaal werden acht overwinterende **Zwartkoppen** opgemerkt. Vrijwel allemaal in bebouwde kom. Verspreid door het hele werkgebied kwamen ruim 50 waarnemingen van **Tijftjaf** binnen en daarmee kunnen we stellen dat er meer overwinteraars rondhangen dan afgelopen winters. Wie groepen **Goudhaantjes** afkeek kon met mazzel een **Vuurgoudhaantje** tegenkomen. **Kortsnavelboomkruipers** zwerven nog altijd rond op de heuvelrug maar zijn niet zo gemakkelijk meer te vinden als voorheen. Afgelopen winter werden slechts twee vogels gevonden en wel op 13 december en 6 januari. Het Geldernsch-Nierskanaal bij de Hamert is een andere plek waar deze soort te vinden is. Op 23 november lukte een waarnemer het er één uit het bos te pikken. In de volgende gebieden hebben één of meerdere **Klapeksters** (tijdelijk) de winter doorgebracht: De Hamert, Bergerheide, Ullingse Bergen, Nieuw-Bergen, Maldens Vlak, Het Quin Afferden, Mookerheide, Mulderskop, Eckeltse Bergen, Boswachterij Sint Antonis, Leemput Milsbeek, Hoge Hoenderberg Groesbeek en bij Reindersmeer. Op 17 januari werd een **Notenkraker** in het Reichswald gemeld. Ten minste negen **Noordse Kauwen** werden opgemerkt waarvan het merendeel in Nijmegen vertoefde. Op de Hamert hingen de hele winter enkele **Raven** rond. Daarnaast werden ook in de Millingerwaard, Heumensoord, St. Jansberg, Maasduinen, De Meilanden Valburg, Elsendorp en bij Heijen Lange Ven raven gezien. Op 8 november vond er nog sterke zangvogeltrek plaats over de Hamert met bijvoorbeeld 1249 **Kepen**. Op 15 december zat er een mooie groep van 110 stuks ter plaatse bij Natuurplaza. Er kon toch wel gesproken worden van een influx **Barmsijzen**. Er werden geen bijzonder hoge aantallen waargenomen maar het waren er zeker meer dan gebruikelijk. Veelal betrof het gemengde groepen met kleine en **Grote Barmsijzen**. Een gemengde groep met grote en kleine trok veel bekijks in de Heemtuin, Goffert. Andere grotere groepen zaten bij Mill (24), Well (18), Haps (25) Lange Raam (20), Hengstdal Nijmegen (23) en Wijchen (30). Achter de Oude Waal en de Bisonbaai waren fraaie groepen van boven de 200 **Putters** te zien en bij Maashees zat een mooie wintergroep van 500 **Groenlingen**. Op 5 november zat er een **Europese Kanarie** ter plaatse in de natuurtuin van Vivara bij Vierlingsbeek, 20 november vloog er één roepend over Mulderskop en 14 december zat er een bij Leuth in een groep Groenlingen en Geelgorzen. Zowel op de Hamert als op het golfterrein van Groesbeek verbleef een groep van maar liefst 21 **Goudvinken**. Telpost de Bruuk deed het ook leuk voor deze soort. Op 15 en 8 november vlogen er respectievelijk 20 en 19 vogels over. **Appelvinken** verzamelden zich ook weer in wintergroepen met 42 stuks bij het Lange Ven te Heijen en 19 vogels in het Goffertpark. Op 6 november vlogen 66 **Kruisbekken** over Maldens Vlak en 8 november waren dat er

46 over de Bruuk. Verder waren de gehele winter in vrijwel alle bossen groepjes Kruisbekken aanwezig. Op 6 november vlogen mogelijk twee **Grote Kruisbekken** over Maldens Vlak. De 30ste van deze maand zaten verspreid over drie kleine groepjes in totaal tien Grote kruisbekken op de Hamert die ook gefotografeerd werden. Vervolgens fotografeerde Peter Hoppenbrouwers op 20 december een Kruisbek op Mulderskop Zuid. Dit bleek ook een Grote te zijn en hij was niet alleen gekomen. Tot op het moment van schrijven verblijft deze prachtige groep van ruim 20 Grote Kruisbekken op deze plaats en heeft die al enkele honderden vogelaars en fotografen getrokken. Op 8 november vlogen een **Sneeuwgors** én een **Grauwe gors** over de Hamert! Bij het Geldernsch-Nierskanaal zaten maximaal 40 **Geelgorzen** en daarmee zijn we alweer aan het einde gekomen van dit waarnemingenoverzicht.

Grote Kruisbek, Mulderskop, 8 januari 2014

Foto: Kees Dekker

Algemene ledenvergadering op maandag 31 maart 2014

Beste leden van de VWG Rijk van Nijmegen e.o.,

Om klokslag 20.00 uur start de algemene ledenvergadering van onze vogelwerkgroep in het Natuurmuseum in Nijmegen. Het doel is om in deze vergadering tevens de nieuw opgestelde statuten vast te stellen. Dit kan alleen als er minimaal 1/3 van de leden vertegenwoordigd is. Om nu te voorkomen dat stemming onmogelijk is, wordt er bij deze een extra algemene ledenvergadering vastgelegd. Dezelfde avond om 22.00 uur. Bij een aanwezigheid van minimaal 10 % van de leden kan dan alsnog gestemd worden over de voorgestelde nieuwe statuten. De procedure voor de behandeling van de statuten is vastgesteld door het bestuur en die vindt u hieronder.

In deze Mourik staan verder verschillende stukken die eveneens besproken zullen worden op de vergadering. Ook de notulen van vorig jaar zijn in dit nummer opgenomen. Op onze website zal uiterlijk twee weken voor de vergadering de definitieve agenda gepubliceerd worden met eventueel benodigde stukken.

Iedereen die niet op deze manier bereikt kan of wil worden kan de stukken opvragen via info@vogelwerkgroepnijmegen.nl of bellen met de secretaris. De stukken worden u dan toegestuurd.

Als u punten voor de vergadering wilt inbrengen kan dat ook via de secretaris.

We hopen op een grote opkomst en een vlot verloop.

Aansluitend is er na afloop van de eerste ALV een filmische lezing van Kees Schreven over het onderzoek naar Grote Jagers aan de universiteit van Glasgow waaraan hij deelnam.

Als u verhinderd bent horen we dat graag van te voren.

De voorlopige agenda van de ALV:

1. Opening en vaststelling agenda
2. Notulen ALV 25 maart 2013
3. Secretariaat
 - a. Ingekomen stukken
 - b. Jaarverslag
6. Financiën
7. Jaarverslag en jaarrekening 2013
 - a. Kascontrolecommissie
 - b. Benoeming nieuwe kascontrolecommissie
 - c. Begroting 2014 en vaststelling contributie 2014
8. Opvulling vacature bestuur
9. Nieuwe statuten en huishoudelijk reglement
10. Activiteiten
11. Rondvraag
12. Vaststellen datum volgende ALV en sluiting

Start presentatie Kees Schreven

Eventueel de extra noodzakelijke ALV met daarin de besluitvorming over de nieuwe statuten.

Namens het bestuur,
Sjak Gielen, secretaris VWG

Procedure stemming wijziging Statuten

Op de Algemene Ledenvergadering van 25 maart 2013 is besloten de statuten te wijzigen en een huishoudelijk reglement op te stellen. Jullie hebben tegelijk met de Mourik van december 2013 een korte toelichting op nut en noodzaak ontvangen. In deze notitie is ook het in de statuten opgenomen doel van de vereniging opgenomen en de wijze waarop de vereniging dit doel denkt te realiseren (art 1.5 en 1.6). Verder zijn zowel de oude als de nieuwe statuten in concept op de website geplaatst. Jullie is gevraagd hierop te reageren. Zes mensen hebben hierop gereageerd. Variërend van steunbetuiging tot technische opmerking. De meeste opmerkingen zijn in de voorliggende statuten verwerkt. Positief vertaald: we gaan ervoor!

Het wijzigen van de statuten is goed verankerd in de oude statuten zelf en een formele zaak. Daarom is een strakke procedure noodzakelijk.

- a. Elke lid ontvangt uiterlijk 14 dagen voor de ALV de nieuwe statuten en het huishoudelijk reglement. In casu betekent dit dat de statuten op de website geplaatst worden. Leden die alsnog de statuten in papieren vorm of via de mail willen ontvangen kunnen zich richten tot de secretaris. De stukken zullen dan per omgaande worden toegezonden.
- b. Leden kunnen uiterlijk 7 dagen voor de Algemene Ledenvergadering schriftelijke wijzigingen indienen (uiteraard ook via de mail). Deze wijzigingen worden ter vergadering in stemming gebracht voorzien van een advies van het bestuur.
- c. Op de Algemene Ledenvergadering zelf zullen geen andere wijzigingen dan onder b genoemd worden aangebracht.
- d. Om de statuten te kunnen wijzigen dient minimaal 1/3 van het aantal leden te zijn vertegenwoordigd (een kleine 70 leden). Is dit niet het geval dan kan stemming niet doorgaan.
- e. Er wordt daarom op 31 maart 2014 om 22.00 uur een extra Algemene Ledenvergadering belegd. Deze vergadering zal alleen doorgaan als er onvoldoende leden aanwezig zijn eerder op de avond. Er zal dan over de statuten worden gestemd. Er zal in dat geval 10 % van de leden aanwezig moeten zijn.
- f. Na vaststelling van de statuten en het huishoudelijk reglement zullen de statuten notarieel worden verleden bij notariskantoor Bruggink & van Beek te Wijchen.

Notulen ALV VWG Nijmegen 25 maart 2013

Aanwezig 30 leden: Arie van Dijk, Siem Klaver, Jos van Oostveen, Jeroen Veeken, Sjak Gielen, Andre Nagelhout, Chris van der Heijden, Vincent Sanders, Yvonne Bloemena, Annie van der Veen, Haye Galama, Jan Hartog, Erik van Dijk, Peter Eekelder, Rob Bos, Pieter Bruijsten, Marianne van den Berg, Sjaak van den Berg, Ria Vogels, Harvey van Diek, Marcel Bingley, Marc de Bont, Peter Hoppenbrouwers, Rob Gorissen, Laurens Rietveld, Hans van Ooijen, Gijsbert Peelen, Hans Wegman, Nico van der Poel, Menno Hornman.

Afwezig met kennisgeving 7 leden: Rob Vogel, Bart Hoogesteger, Paul Gnodde, Jaap Brinkman, Twan Teunissen, Roelof ten Doesschate en Wilfried de Jong.

1. Opening

Tevreden met deze mooie opkomst wordt de agenda conform vastgesteld.

2. Notulen ALV 26 maart 2012

Zonder kanttekening goedgekeurd.

3. Secretariaat

- a. ingekomen stukken: verontruste bewoners/groepen kloppen vaker aan bij VWG voor steun bij aantasting van natuur of hun woonomgeving. Recent voorbeeld het verhaspelen van een oude boomgaard in Druten. IVN (Maas en Waal) of A. v. d. Heuvel kunnen wellicht helpen.
- b. jaarverslag: geen opmerkingen

4. Financiën

- a. jaarrekening 2012: Annie van der Veen vraagt naar het forse bedrag aan eigen vermogen. Dit is in het verleden o.a. ontstaan door subsidie voor publicaties. Belangrijk deel is van de tellersgroep. Suggestie komt uit vergadering om deel te gebruiken voor komende jubileum. Bestuur staat hier achter en vraagt om ideeën. Jaarrekening wordt goedgekeurd door de ALV.
- b. Kascontrolecommissie: alles was snel en goed terug te vinden. Boeken keurig in orde. Decharge.
- c. benoeming nieuwe kascontrolecommissie: Sjaak van den Berg neemt positie van Nico van der Poel over. Gijsbert Peelen blijft nog 1 jaar aan.
- d. begroting 2013 en vaststelling contributie 2013: Penningmeester wil inschrijving nieuwe leden en incasso contributie voortaan laten verlopen via website. Dat vraagt om aanpassing hetgeen extra kosten met zich meebrengt. Vandaar verhoging post website. Ook fotowedstrijd is voor komend jaar weer begroot.

Positieve en negatieve bedragen onder kapitaalsverandering (vraag van Haye Galama) worden toegelicht.

Nico van der Poel merkt op dat het begrote bedrag van € 500 bij activiteiten sterk afwijkt van het werkelijke bedrag (€ 94,51). Als Helgoland ook bij activiteiten had gestaan was dat verschil al kleiner geweest. Daarnaast biedt een reserve mogelijkheden voor eventuele plannen.

Ter plekke meldt Pieter Bruijsten zich aan als organisator voor Helgoland 2013.

5. Bestuurswisseling

- a. Jos van Oostveen treedt af. Arie memoreert zijn succesvolle en breed gewaardeerde organisatietalent bij de excursies. Middels zijn functie als Vogelwacht is de basis gelegd voor de RO-problematiek. Met een boekenbon en een stokoude eigen tekst wordt Jos bedankt.
- b. Andre Nagelhout introduceert zichzelf en wordt benoemd als nieuw bestuurslid.

6. Bevindingen commissie begrenzing werkgebied

Aanleiding tot heroverweging was destijds de dreigende afkoppeling van ons Duitse deel van Waarneming.nl. Die dreiging is voorlopig overgewaaid waarmee de noodzaak is vervallen. Het thema blijkt veel emoties los te maken en bovendien is veel documentatie (en zeker niet in de laatste plaats de digitale Avifauna) vastgelegd met de huidige omvang als basis.

Anderzijds bedreigt de grote omvang de samenhang binnen de VWG.

Dat allemaal overziend stelt de commissie voor om huidige omvang (voorlopig) te handhaven en de samenhang te vergroten door kunstmatige verkleining van de omvang. Dat zou kunnen gebeuren door jaarlijkse concentratie op één stukje uit het werkgebied. Voor 2013 is gekozen voor inventarisatie van de Bruuk, maar ook door bijvoorbeeld in de Mourik een deel van het werkgebied extra te belichten (themanummer Mourik 2013-2 over Groesbeek).

7. Herziening statuten

Aanleiding is dat het bestuur niet gemandateerd is om een procedure bij de rechtbank te voeren. Afgelopen jaar speelde dit bij het beroep tegen het voorlopig peilbesluit van het Waterschap. Het bestuur kan uitsluitend na machtiging door de ALV een procedure bij de rechtbank te voeren. Logistiek leidt dit vaak tot problemen. De VWG heeft dan ook moeten afhaken. We (Arie en Sjak) hebben verder de zaak vanaf de zijlijn moeten volgen. Uitspraak volgt overigens zeer binnenkort.

Daarnaast zijn de statuten, die stammen uit 1979 en dus gedateerd, zeker niet gemakkelijk leesbaar.

Er is behoefte aan een duidelijke visie van de VWG, soms ontbreekt het aan een helder kader wanneer we wel of niet in het geweer moeten komen bij planologische ontwikkelingen, soms weten we niet goed of we nu wel of niet een eigen jeugdbeleid moeten voeren. Het zou mooi zijn als nieuwe leden in de statuten kunnen lezen wat ze kunnen verwachten.

Het formuleren van een duidelijke doelstelling en daar onderliggende activiteiten in hedendaagse bondige taal kunnen ons hier bij helpen. Daarnaast willen we een aantal praktische zaken vastleggen in een huishoudelijk reglement.

Het bestuur wil dus meerdere vliegen in één klap slaan.

Na de zomer stellen Arie en Siem een concept op dat wordt doorgesproken met 4 VWG-ers (2 licht- en 2 donkergroene leden). Daarna wordt, om voldoende draagvlak te zoeken, het concept voorgelegd aan de leden (via een aangemaakte BCC-groepsmail) en wordt om input gevraagd. Vervolgens wordt het aan de ALV in 2014 voorgelegd ter goedkeuring. Tijdens dit traject wordt juridisch advies gevraagd aan een deskundige.

De oude statuten zullen op de website worden gezet.

8. Activiteiten 2012 en 2013

* **excursies en lezingen:** verliepen prima. De suggestie wordt gedaan om meer via Facebook te werken.

* **avifauna en archief:** met momenteel 170 soorten online en een kleine 200 geschreven teksten wordt de tweede schrijfwinter voortvarend afgesloten. In 4 of 5 jaar moet het af kunnen zijn. Het papieren archief wordt herhaaldelijk geraadpleegd en steeds verder gedigitaliseerd.

* **fotowedstrijd:** voorjaar 2014 worden de foto's uit 2012 en 2013 beoordeeld. Ria Vogels heeft steun van Marcel Braam maar een derde kracht in de organisatie is zeer welkom. De suggestie wordt nog gedaan om in de toekomst een verrassend thema te nemen.

* **planologische zaken:** het wordt wenselijk geacht dat de VWG in de ontwerpfasen meedenkt bij de activiteiten van de Ploegdriever in de Ooijpolder. Nu worden we weer geconfronteerd met feiten. Andre zal zich hierover buigen.

* **vogelcursus:** met 27 deelnemers van start.

* **inventarisaties:** Bruuk wordt opgepakt met 2 centrale tellers en een aantal meelopers.

Peter Eekelder pleit ervoor om in het overleg tussen provincie, Gelderse Poortgroep een eigen standpunt in te nemen als VWG. Ook Limburg, Noord-Brabant en het Reichswald hebben immers onze interesse en niet alleen Natura 2000-gebieden in Gelderland. Geconstateerd werd dat het helpt om als VWG een eigen inventarisatieprogramma te hebben. Hierbij komt het gehele werkgebied in beeld. Een dergelijk programma is een goede basis om met de provincie te spreken over onze telactiviteiten en bevordert de samenhang en binding binnen de VWG. Peter Eekelder is desgevraagd bereid met enkele VWG-ers (Jeroen Veeken, Peter Hoppenbrouwers en Erik van Dijk) de mogelijkheden voor een dergelijk programma te onderzoeken.

Voor wat betreft het nu aanstaande overleg met de provincie zullen we als VWG ons voorneemen uitdragen. Indien Peter Eekelder verhinderd is zal Arie van Dijk dit overleg bijwonen.

* **jeugdbeleid:** is ondanks een aantal pogingen totaal niet van de grond gekomen. Bij het gezamenlijk opnieuw formuleren van doelstelling en activiteiten komt dit vanzelf aan de orde.

9. Rondvraag

Chris van de Heijden:

* Menno stopt met waarnemingenoverzicht in de Mourik. Bram Ubels wil proberen dat (met aanvankelijke ondersteuning van Menno) over te nemen.

* plan voor Big Day afkomstig van Bram Ubels. Wordt niet gepland in de ideale week begin mei (als Bram in buitenland zit) maar later. Het is dan meer een onderlinge krachtmeting

waartoe hopelijk veel jongeren zich aangetrokken voelen.

* huiszwaluwensubsidie is nog niet toegekend. Sjaak van den Berg zoekt aansluiting voor Ven-Zelderheide en ook Nico van der Poel zal nog contact opnemen met Wilfried de Jong hierover.

10. Afsluiting

ALV in 2014 is op 31 maart. Locatie nog niet bekend.

Onder het genot van een drankje en een hapje vertoont Ria Vogels prachtige beelden uit Gambia.

Vogelwerkgroep: website en social media

Marcel Bingley (bingley@xs4all.nl)

In oktober 1999 startte Kor Goutbeek de mailgroup Mourik op Yahoo. Van Facebook had toen nog nooit iemand gehoord, en alleen de hotshots op mijn werk hadden een mobiele telefoon. Een paar maanden daarvoor had Erik van Dijk een testversie van de VWG website, onder zijn eigen domein, in de lucht gebracht. Vier jaar nadien kondigde hij www.vogelwerkgroepnijmegen.nl aan. Toen waren we echt op internet aanwezig!

Eind verleden jaar zijn er stappen gezet om de website van de VWG in een nieuw jasje te steken. Doel: een wat eigentijdser gezicht, maar ook eenvoudiger onderhoud van de site door gebruik van een zogenaamd “Content Management Systeem” (Wordpress). De eerste conceptversie is in test getoond aan een panel van enkele werkgroepleden, maar we vinden ‘m nog niet goed genoeg om “live” te brengen. Omdat we ook aan het bekijken zijn of we van provider moeten switchen denken we in het tweede kwartaal van dit jaar de vernieuwde site te kunnen lanceren. We houden jullie op de hoogte.

Onze aanwezigheid op de social media wordt steeds belangrijker: de Facebook groep (Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o.) kent inmiddels ruim 100 leden. Na een wat aarzelend begin heeft het zich ontwikkeld tot een levendige groep, waaraan zeker de mogelijkheid tot het opnemen van foto's heeft bijgedragen: een behoorlijke plus t.o.v. de Mourikcirkel. Zit je op Facebook? Meld je aan en kijk eens rond. De groep is besloten en alleen voor toegelaten leden toegankelijk.

Twitterfans kunnen sinds enkele maanden ook hun hart ophalen. Volg @VWGNijmegen en blijf op de hoogte van de regionale nieuwtjes. Lijkt het je leuk als VWG-lid ook eens een tijdje te twitteren namens de VWG? Neem contact op met chrisjanvanderheijden@gmail.com.

En laten we tot slot niet de WhatsApp groep vergeten. Ik schrijf dit op de maandag dat er duizenden kraanvogels overkwamen én waarneming.nl vanwege onderhoud plat lag. Op de Whatsapp groep regent het meldingen en houdt men elkaar op de hoogte van groepen die worden waargenomen. Menigeen krijgt daardoor iets van het spektakel mee (of zit zich op zijn werkplek te verbijten, zoals ondergetekende in Zutphen). Overigens is deze groep alleen voor het doorgeven van bijzondere waarnemingen. Interesse? De groep heet «Vogelalert Nijmegen», stuur een mail naar de beheerder (Remco Wester, avifaunavangelderland@gmail.com) als je je wilt aanmelden.

Financiële verantwoording 2013

Siem Klaver (penningmeester), klaversiem@gmail.com

Bijgaand treffen jullie de financiële verantwoording over 2013 en de begroting 2014 aan. Tegelijkertijd wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van onze banksaldi. De verantwoording van de cijfers vindt plaats op kasbasis en er wordt geen balans gemaakt met inzicht in schulden, vorderingen en vermogen. Gezien de omvang is dit ook niet noodzakelijk en zo nodig wordt er een toelichting gegeven. De cijfers voor de VWG en de Tellersgroep worden afzonderlijk gepresenteerd.

Financiële verantwoording 2013 VWG

	Begroot (x €1.00)	Werkelijk (x €1.00)
Inkomsten	2.880	5.267
Uitgaven	4.200	4.485
Resultaat	Nadelig 1.320	Voordelig 782

Toelichting:

Het begrote nadelig resultaat is omgeslagen in een voordeel van € 782. Dit is met name het gevolg van de ontvangen bijdragen van de Vogelbescherming voor het Huiszwaluwproject in de Waalsprong, de niet begrote inkomsten van een bijdrage van de Vogelbescherming van de Wetlandwacht ad € 235 en begrote kosten voor de fotowedstrijd die uiteindelijk in 2014 worden uitgegeven. Voor meer inzicht in de (kleine) afwijkingen zie de bijgevoegde financiële verantwoording.

Financiële verantwoording 2013 Tellers

	Begroot (x €1.00)	Werkelijk (x €1.00)
Inkomsten	1.000	1.000
Uitgaven	800	809
Resultaat	Voordelig 200	Voordelig 191

Toelichting:

De VWG voert slechts het financiële beheer over de kas van de tellers. Besluitvorming over inkomsten en uitgaven vindt plaats door de tellersgroep (Nijmegen en Arnhem) onder leiding van Frank Majoor. De inkomsten bestaan uit een bijdrage van Staatsbosbeheer en de uitgaven betreffen de organisatie van de jaarlijks evaluatie en BBQ.

In kas:

	Totaal (x €1.00)	VWG (x €1.00)	Tellers (x €1.00)
Totaal Triodosbank 31-12-2012	16.670	11.755	4.915
Totaal Triodosbank 31-12-2013	17.644	12.537	5.106
Meer in kas (het voordelig resultaat 2013)	974	782	191

Op basis van de begroting 2014 is de verwachting dat het saldo van de VWG eind 2014 met € 2620 zal afnemen. Enerzijds wordt dit veroorzaakt doordat de kosten voor het huiszwa-

luwproject ad € 1.000 in 2014 worden uitgegeven, de inkomsten ad € 1.700 zijn ontvangen in 2013. Verder worden in de begroting meer uitgaven opgenomen dan inkomsten (plm € 1.600). Zie de begroting voor de details.

Voor de tellersgroep is de verwachting dat het saldo eind 2014 met € 1.895 zal afnemen als gevolg van de voorziene bijdrage voor de pomp in het plasdrasgebied van de Ambtswaard.

SALDI 31-12-2012		SALDI 31-12-2013	
Triodosbank spaarrekening	16212,55	Triodosbank spaarrekening	17543,17
Triodosbank lopende rekening	457,99	Triodosbank lopende rekening	101,05
kapitaal op 31-12-2012	16670,54	kapitaal op 31-12-2013	17644,22
KAPITAALSVERANDERING OVER 2013	973,68		

VWG			
Inkomsten	Begroting 2013	Werkelijk 2013	Begroting 2014
Contributies	2600,00	2805,00	2800,00
Rente Triodos spaarrekening	180,00	179,80	180,00
Rente Triodos lopende rekening	0,00	0,00	0,00
Vogelcursus	100,00	272,67	100,00
Huiszwaluwproject Vogelbescherming NL	0,00	1700,00	0,00
Overige inkomsten	0,00	310,00	0,00
Totaal inkomsten	2880,00	5267,47	3080,00
Uitgaven	Begroting 2013	Werkelijk 2013	Begroting 2014
Bestuurskosten	200,00	190,08	600,00
Administratiekosten	50,00	17,70	50,00
Druk-, verzend en productiekosten Mourik	2100,00	2173,10	2000,00
Kosten website	400,00	520,27	600,00
Helgolandkamp	0,00	107,50	0,00
Huiszwaluwproject Vogelbescherming NL	0,00	627,20	1000,00
Activiteiten	500,00	294,26	500,00
Kleine projecten	500,00	400,00	500,00
Diversen	100,00	154,88	100,00
Fotowedstrijd	350,00	0,00	350,00
Kapitaalsverandering	-1320,00	782,48	-2620,00
Totale uitgaven	2880,00	5267,47	3080,00

Tellers			
	Begroting 2013	Werkelijk 2013	Begroting 2014
Inkomsten	1000,00	1000,00	1000,00
Uitgaven	800,00	808,80	800,00
Plas-dras vernattingspomp Ambtswaard			2095,00
Resultaat 2013	200,00	191,20	-1895,00

Activiteitenagenda voorjaar 2014

Op onze website staat de meest recente informatie.

In het voorjaar start er ook weer een vogelcursus voor beginners. De cursus is al volgeboekt zodat nieuwe aanmeldingen op de reservelijst geplaatst zullen worden.

Meer info daarover op de website.

Maart 2014

maandag 17 Vogels van de Schuytgraaf en de Lingezen door Koos Dansen

Natuurmuseum Nijmegen 20.00 uur

maandag 31 Algemene ledenvergadering Natuurmuseum Nijmegen 20.00 uur

April 2014

dinsdag 8 Eerste dinsdagavondexcursie 19.00 uur HD-gemaal

zaterdag 12 Dagexcursie Biesbosch: Het voorjaar begint.

Opgeven bij Jeroen Veeken: jeroenveeken@gmail.com

dinsdag 15 Tweede dinsdagavondexcursie 19.00 uur HD-gemaal

dinsdag 22 Derde dinsdagavondexcursie 19.00 uur HD-gemaal

zaterdag 26 Ochtendexcursie Zouweboezem Ameide: Purperreigers en andere rietvogels.

Opgeven bij Paul Gnodde: paul.gnodde@hetnet.nl

dinsdag 29 Vierde dinsdagavondexcursie 19.00 uur HD-gemaal

Mei 2014

zaterdag 10 Ochtendexcursie De Hamert: Bos- en heidespecialiteiten.

Opgeven bij Paul Gnodde: paul.gnodde@hetnet.nl

zaterdag 17 Nationale Vogelweek. Nadere invulling van excursies volgt nog.

t/m zondag

25

Excursies per auto worden meestal gelimiteerd tot 3 of 4 auto's waarbij leden voorrang hebben boven niet-leden.

Info over vertrektijd, -plaats en waar je je moet opgeven is (ook) te vinden op de website. Er worden ook diverse excursies georganiseerd door de FF Gelderse Poort, de KNNV en het IVN.

